

MUGARI TIRO

Piarres Larzabal

Iturria: *Piarres Larzabalen idazlanak (II)*, Piarres Larzabal
(Piarres Xarrittonen edizioa). Elkar, 1991

Klasikoen Gordailuan:
<http://klasikoak.armiarma.com/idazlanak/L/LarzabalMugariTiro.htm>

Klasikoen Gordailuak egindako lanak oro dominio publikokoak dira,
eta, Jabetza Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak
bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

MUGARI TIRO

(1959)

Jokalariak:

AITA XURI: 70 urteko misionesta bizarduna.

ANTON: 40 urte, Frantzia aldeko guarda euskalduna.

MARTZALIN: 35 urte, honen emaztea eta Ixidroren arreba.

NINIA: Anton eta Martzalin haur tipia.

POPOL: 50 urte, Frantzia aldeko guarda euskalduna.

MAYI: 22 urte, honen alaba.

BRIGADIERA: 50 urte, frantses guarda ain tzindaria, «pied-noir».

IXIDRO: 50 urte, Espainia aldeko karabinero euskalduna, Antonen koinata.

PEYO: 25 urte, honen semea eta Mayiren gizon gaia.

KABO: 50 urte, karabineroen aintzindari kanariarra.

DOLOREZ: 40 urte, Hondarribiar arrain saltzalea.

RAMONA: 38 urte, honen ahizpa.

OSTALERA: 50 urte, edozein.

OSTALERTSA: 50 urte, edozein.

FRANTZIZ: 40 urte, frantses abokata.

CASTILLO: 40 urte, espainol abokata.

PRESIDENTA: 50 urte.

SEKRETARIOA: 45 urte.

BUHAMEA: 40 urte.

BELTZAK ETA BELTZARANAK: 5, 6, 7 gizon eta emazte.

LAU MUTIL KOZKOR: 12-13 urtekoak, mugan sortuak.

BESTE GUARDA ZENBEIT

LEHEN GERTALDIA

Taula-gaina:

Erdian, muga-haga... Ezkerretik, espainol guardien etxola... Etxola horren sahetsean, izkiriata: «España-Policia-Aduana»... Eskuinetik, frantses etxola eta izkiriota: «France-Police-Douanes». Gibelean: Euskal etxe eta mendi batzu.

ANTON: Nun bizi gira, to, koñado?

IXIDRO: To, ene ustez, mugaren bi aldetan: hi, Frantziakoan, eta ni, hire koñadoa, Espainiakoan.

ANTON: Zer gizon da, to, zuen Kabo berria?

IXIDRO: Kanarianoa duk sortzez... Edariak errea eta, gainerat, gizon kaxarra iduri dik... Eta, zuen brigadier berria?

ANTON: Afrikanoa duk hori ere sortzez... Berak ez zakik nungoa... Izan behar ditik kondizione guziak, horrek ere, onak salbu.

IXIDRO: Ez zaukak gure bizia, zozokeria bat? Bi koñado, biak Euskaldunak, lehen auzoak, adixkide hoberenak, eta biak armetan, bat bertzearen zain!

ANTON: Ba, eta gainerat, bi Afrikano heien manalari.

IXIDRO: Batzuetan gogoetatu egoiten nuk, zer enoxenkeria izigarria eta higuina den muga hau.

ANTON: Bizkitartean, badituk ere gizonak, iduriz zintzoak, muga hau, sakratua dela diotenak eta hunen kentzea aipatu orduko, kurrinkaz lotzen direnak, munduaren akabantza heldu balitzaiote bezala.

IXIDRO: To, muga hau sakratua deitzen dutenek, ez bide ditiztek, guk bezala, hemen paratzen diren trafikua ezagutzen.

ANTON: Batzuk, beharbada, ez... Hanitzek aldiz, ez ote sobera ontsa? Moltsa sakratu gehiago duk ba, muga hunen beiratzearen alde, bihotz sakratu baino.

IXIDRO: Bazukek ba, hori ere!

BRIGADIERA: (*Idorki*) Atzemaiten zaitut, berritz ere, solasean ari, bertz'aldeko mugazainarekin... Ahantzia duzua etsaiekin eleketan artzea, debekatua dautzutala gain-gainetik...

ANTON: Jaun brigadiera, hola da hemen betiko usaia!

BRIGADIERA: Hei...! Ixilik eta zangoak tink...! Jakin-azu, hola balin bazen orai artino, hemendik goiti, bertzela izanen dela... Makurbide handiak direla, oraiko tenorean, Frantzia eta Espainiaren artean, eta beharbada, bada, gerlaren bezperan girela, muga huntan... Hei...! Hortako, egon ixilik! Begiak idek!!! Izan fermu!!! Azken abisua emaiten dautzut...! Hei...!

IXIDRO: Deubru mutur beltza, bere «hei!» eta «hei!»ekin...! Afrikako haize beroak erre zio, horri ere, kasko barrea... Ez ginkek orai bertze beharragorik... Gerla, alaintso, gure artean!

ANTON: Orai konprenitzen diat zertako Afrikano horiek igorri ditizteken hunarat... Gerla bat pitz baladi muga huntan, guk ez ginkek bekokiarik, hemen, deneri su eta erre lotzeko... Horiak aldiz axola guti bailitekek hemengoez, hortako ditizkek tokikoak urrundu, eta urrunekoak hunarat ekarri. To, Aita Xuri heldu duk... (*Hari mintzo*) Errazu, Aita Xuri, zuk ontsa ezagutzen dituzua Afrikanoak!

AITA XURI: Ontsa ez... Pixka bat, ba... Berrogoi eta bortz urte baditugero Afrikan emanik... Eta, Jainkoak nahi badu, hemengo pausa egunak ere laburtzen ari baitzauzkit, harat itzuliko naiz berritz, hango lurretan uzteko ene larru zaharra.

ANTON: Ori, harat itzuli gabe, Afrikanoen konbertitzen lotzen ahal zira, hemen berean. Baditugu hemen biga, gerla pizterat etorriak gure arterat.

AITA XURI: Ba... Noren falta da...? Nork jinarazi ditu? Aspaldiko urtetan, gureganik ez ahal dute bertzerik ikasten...! Gerla, eta beti gerla!

ANTON: Hum...! Ez dituzula saltzekotan Afrikano horiek, zuk!

AITA XURI: Egiak bere bidea behar du. Afrikanoak jende gibelatutzat dauzkagu. Bizipidez, segur ez dira gure heinean, bainan gizontasunez ez ote...? Ikusten gaituztelarik gu, arrazaz haurride girenak, gure artean beti gerlan, edo, zakur eta gatu bezala bizi, mugen bi aldetan, zer nahi duzue pentsa dezaten gutaz...? Gizontasunaz, ote dute gutan erakaspene eta etsenplu hori? (*Jalitzzen da*)

ANTON: Ezin ukatua hori. (*Ixidrori*) Ez zakiat ohartua haizen... Alegia deusez, zimendu handiko ahopaldiak jalitzen ditik maiz apez horrek...

IXIDRO: Zer nahi duk...! Hanitz ikusi duenak, hanitz ikasi dikek... To, emaztea heldu zauk.

MARTZALIN: (*Saski bat boketarekin*) Errazu, Anton, iturrirat bainoa, tupina suan zainduko duzu. Eta, haurra ere, hor uzten dut, seaskan lo, ate aintzinean.

ANTON: Beso marratuak arras kexu ditugu... Ez dakit, muga pasatzerat utzi behar zaitudan, iturrirat joaiteko ere.

MARTZALIN: Ba balinba... Guarda frantsesaren emaztea eta espainolaren arreba izanez geroz, dretxoahahal dut, muga huntan, harat eta hunarat ibiltzeko!

IXIDRO: Uzten ahal ditun ba bokatak bertze tenore bateko... Bihar ere argituko din berdin.

MARTZALIN: Ba, zuentzat, denak, bihar eta bihar dituk... Bainen, sarri beztitu behar baduzue eta atorra garbia ez baduzue han prest, ohearen gainean, orduan dena erasia eta sudur xixtu emaztearen kontra.

ANTON: Bon, bon...! Pasa zaite beraz, pasa... Irriskua zure gain!

IXIDRO: Ai, ai, ai...! Kasu hiri!

BRIGADIERA: (*Kexu, agertzen da*) Zer dira manera hauk, hei...? Ala, nitaz trufatzen zira...? Urrats batez urrundu orduko, ene manuak ostikatuak...! Nor da, deus ageririk gabe, iragaiterat utzi duzun emazte hori, hei...!

ANTON: Jaun brigadiera, ene emaztea da!

BRIGADIERA: Zure emaztea...? Arrazoin bat gehiago ene manua errespetat dezan...! Etxekoek ez badute etsenplua emaiten, nola nahi duzu kanpokoek obedi dezaten, hei?

ANTON: Gure aduanako emazte guziak Espainiarat joaiten dira bokata zuritzerat... Hor baita gure iturria.

BRIGADIERA: Errazu hor zela orai artaino... Holako eskandalak behar du bururatu. Behar den tokirat galdea eginen dut, frantses guardek izan dezaten iturria Frantzian! (*Kabo agertzen da*)

BRIGADIERA: (*Kabori buruz*) Bekatu baita gure zikinez berez, holako nazione baten aberastea.

KABO: Ez gira zuen zikinen beharretan... Gure ura zuen lurrerat baitoa, zuentzat zuen zikinak, eta konduen gain, gureak ere! (*Brigadiera kexu jalitzen da. Kabo kexu Ixidrori*) Nor da sartzerat utzi duzun emazte hori?

IXIDRO: Kabo jauna, frantses guarda horren emaztea da, eta ber denboran, ene arreba.

KABO: (*Oihuz*) Horra zertaratzen zirezten zuek Eskualdunak...! Espainia zuen ama, ukatu nahi luketen bertze aldekoekin eskuz-esku zabilzate...! Nork daki ean emazte hori ez den ixpiongoan ari Frantziarentzat?

IXIDRO: Ez da ihesi joana... Hor da gure esku-meneko.

KABO: Preseski, eta, etsenplu gisa, nahi dut segidan gure lurretarik kasatu... (*Bertze guarda manatuz*) Guarda, errozu bokatazale emazte horri, hunarat jin dadien... (*Ixidrori*) Ikas-azu zure arreba, zure ama bera baino gehiago behar dela estimatu zure erresuma... Eta, erresuma lanjerean delarik, ikas-azu hari ere sakrifikatzen.

GUARDA: Jauna, huna emazte bokatazalea!

KABO: (*Gaixtoki*) Anderea, zer paperekin zira lur huntan?

MARTZALIN: Ez dut nik paper beharrik lur huntan izaiteko.

KABO: Arrotza hain harroki mintzo gure lurretan! Horra zer den kanpotiarrerri bridak laxo uztea!

MARTZALIN: Nor da kanpotiarrera hemen...? Zu ala ni...? Ni hemengoa naiz... Zu aldiz, Afrika Kanarietakoa...! Zoazi, nahi baduzu, manatzerat, zure tokietarat, bainen gu, hemen, utz gaitzatzu gure gisa.

KABO: (*Oihuz*) Zer! Frantses ustela...! Hola duzuia errespetatzen gure lurra...! Erakutsiko dautzut, nik, nor den gure lurretan nausi...! Ale, preso...! Guarda, har-azu emazte hau preso!

MARTZALIN: Zer dretxoz nauzu preso altxatzen? Espainola naiz ni ere, paperez... Zu bezenbat edo gehiago ere bai.

KABO: (*Beti oihuz*) Preso...! Preso eremazu...! Dagola han, purgatzen!

IXIDRO: Jauna, ene arrebak arrazoina du. Gizona frantsesa du, bainen bera espainola da... Seme bat ere badu, hemen, karabine-roetan aintzindari...

KABO: Hee? Zer derasazu?

MARTZALIN: Bai, jauna...! Zuk nahi edo ez, hori hola da... Espainian ezkondu ginen... Geroztik ene gizona, Frantziako gerla egirik, frantsesua da, bainen ni, beti espainol naiz paperetan.

GUARDA: Behar duta preso altxatu?

MARTZALIN: (*Fierki*) Ba, ezar nezazu preso... Ezar-azu orai Espainol bat, karabiniro aintzindari baten ama, espainol lurretan hartu-eta, preso...! Atzemanen dut gero, nik ere, nor mintza...! Muga-zainen eginbide eta dretxoak ezagutzen ditut gero, nik ere!

KABO: (*Nardatua*) Hola balin bada, zu preso altxatzeko dretxork ez dut... (*Bozu ozenduz*) Bainan, espainol zirenaz geroz, egonen zira Espainian. Eta, zu, guarda, izanik ere anai hunentzat, gain-gainetik zainduko duzu emazte hau, ez dadien Frantziar bat berriz pasa. Aditzen duzu: gain-gainetik...! Eta, orai, zoazi iturrirat.

MARTZALIN: Nahi badut, joanen naiz!

KABO: Bon beraz, zaude hor, bainan hanbat gaxto, muga trebesatzen lotzen bazira! (*Jalitzzen da*)

MARTZALIN: (*Antoni*) Errazu, ez bainitake orai bide lasterrez horrarat pasa zure gain uzten ditut, tupina eta haurra.

ANTON: Ez nuzu on lan txarrean ezartzen! Oxtiantxet, eneak eta asto beltarenak entzunak ditut, nik ere, gure beltzarenganik!

MARTZALIN: (*Kexu*) Beltza edo zuria, tupinari sua egin-ozu, nahi baduzu eguerditan jan. Eta, haurra ez ahal duzu bera utziko, kasurik eman gabe... Ni, iturrirat kondenatua naiz! (*Jalitzzen da*)

ANTON: Hau debrukeria! Emaztea Espainian, etxe-ta haurra Frantzian, eta ni, bien artean itzatua... Nori, behin ere gertatu zaio holakorik?

AITA XURI: (*Agertuz*) Anton, zure haurra nigar eta nigar ari da bere seaskan.

ANTON: (*Kexu*) Ba, eta nik, ezin guardia utz, bereziki mementoan dugun botigarekin.

AITA XURI: Ez zaitela griña... Kontsolatuko dut ba nik aingeru ttipia.

ANTON: (*Bakarrik, kexu*) Deubruen kaxkar erreak! Horiak, Jatsu eta Haltsu bezala, biak igualtsu... Etsai behar omen diagu baitezpada, muga hunen bi aldekoek. Muga hau muntatu ziteienek, zirtzilkeria ederra muntatu ziteian... Geroztik, zenbat odol ixurtze, hau haratxago edo hunatxago izan dadiengatik! Eta, nor su piztaile...? Ho, ez hemen bereko jendea ez...! Bainan, han, hiri kapitaletan bizi diren zakur handi, batzu... Eta gu, nahi't'ez barne, hek muntatzen duten saltsetan.

AITA XURI: (*Agertzen da, haurra seaskan nigarrere*) Xo, ene aingeru ttipia, edo! Bizkitartean esnea badu tutuan, bainan ez du edan nahi.

ANTON: Oas... Barkatuko dautatzu, aita misionesta; nahi nuke haurra besotan hartu, bainan ikusten dut brigadieraren begi zorro-

tza, eta xahu naiz, holakorik egiten badut zerbitzu denboran.

AITA XURI: Zaude deskantsuan... Kontsolatuko ahal dugu gure ñiña. (*Besotan hartzen du eta tuta ematen dio, ele goxoekin. Lan mutti-koek agertuz inguratzen dute aita misionesta eta alegeraki mintzo*)

MUTTIKO BAT: Ho, aita misionesta ñiñi zain!

AITA XURI: Ba, eta lana emaiten baitaut.

MUTTIKO BI: Zure bizarrak du izitzen!

AITA XURI: Zuek, norat heldu zirezte?

MUTTIKO BAT: Kaniketan artzerat.

AITA XURI: Bon, ari kaniketan hor, haur hau eni gehiago nahasi gabe. (*Haurrak, beren usaiako bitzak baliatuz, kaniketan lotzen dira, muga marraren gainean*)

KABO: (*Kexu*) Zer dira haur tzar hauk hemen? (*Ixidrori*) Guarda, nolaz holakorik onartzen duzu...? Hau dea mugaren errespetua? (*Muttiko bat besotik hartuz*) Hi, espainola ala frantsesa hiza?

MUTTIKO BAT: Ni? Eskualduna.

KABO: Eskualduna...? Eskualdunik ez duk! (*Bigarren bat besotik hartuz*) Eta hi?

IXIDRO: Kabo jauna, muttiko hori espainola da.

KABO: Bon, dagola beraz hemen.

IXIDRO: Espainola da, bainan Frantzian bizi. Horren burasoak hemendik harat desertatu ziren.

KABO: (*Bertze bat besotik hartuz*) Eta hi, zer haiz?

IXIDRO: Horrek, ama espainola du eta aita frantsesa... Bainan Espainia-koan bizi dira.

KABO: (*Oibuz deneri*) Zakur arrazak bezain nahastekatuak zirezte muga huntan...! Bon... Muga hau huts eni, eta zoazte bakotxa zuen eremuetarat... Eta, hunarat, ez eni gehiago ager!

AITA XURI: Kabo jauna, haur hunek badakizua zer galdatzen duen?

KABO: Zer?

ANTON: Amaren bularra!

KABO: Emozuz beraz amaren bularra!

AITA XURI: Haur hunen ama, hor delakotz, zuen iturrian eta zure baime-na gabe, ezin itzul ditakelakotz hunenganat.

KABO: (*Sainur*) Ba, eta jakin-azu, ez daukala ene baimena ukanik, hemendik jalitzeko. Emazte hori, eni erran daukidanekin, izan balitz Japonian, gaztigutzat, kanibeta marraza batekin, gain-behera, zeria bezala idekiko zuten... Izan balitz

Xinan, kanoi ukaldiaz berrehun parte puskaturik, igorriko zuten deubruetarat... Izan balitz Afrikan, tripatik trebes pazote bat ezar-eta, haren puntan emanen zuten iguzkitan idortzen... Eta, hemen, Espainian, buruzagien errespetua ahuldua delakotz, pits ez duela ukanen...? Holakorik ez... Sofri dezala bederen haurra ezin pazkatzetik!

BRIGADIERA: (*Agertuz, Kabori mintzo*) Solas horiek dute erakusten zer sabelaren jabe den gure etsaia... (*Irritzar bat dario... Kabo, brau jalitzzen da*) Anton guarda, joaiten ahal zira etxerat zure haurrarekin... Popol guarda jin dadiela, zure ordain. (*Jalitzzen da*)

ANTON: Eskerrak gure Jainkoar, eta zuri ere, aita misionesta... Ha, tupina ere suan dut ba...! Engoitik erre da, edo sua hil zaio. (*Jalitzzen da haurrarekin*)

AITA XURI: (*Bakarrik*) Ni naiz espainola, ni frantsesa, ni afrikanoa... Ni, sortzez, gure Jainkoak eskualdun egin ninduen... Hori ezin ukatua... Paperek diote Frantziako haur naizela... Bertze eskualdun hanitz dira, paperez, espainol, amerikano, nik dakita zer. Noiz ote eskualdunak, izaten ahalko dira, paperez ere, eskualdun!

ANTON: Gauden bakotxa gure izanaren izenarekin, eta ibil gaiten denak eskuz-esku... Zer laiteke ederragorik? (*Jalitzzen da*)

POPOL: (*Agertzen da... obetik heldu, bisaiairi torraka, abarrosika*) Buhu! Hau iratzartze bortitza! Lo nindoian maza bezala... Eta galdea jin... Guardia hartu behar dudala... Hau zer mozkor ondo!

IXIDRO: Nun ibilia haiz?

POPOL: Menttan... Musean ginian desafia... Bi guarda frantses, bi karabineroen kontra. Zafratu ditiuk...! Zer gertatzen duk hemen to? Arrunt zitala omen duk brigadier berri hau.

IXIDRO: Ba, eta gure kaboa ere berdin.

POPOL: Boo... Heziko ditiuk ba... Hastapenean denak hola dituk... Gero, ikusiz hemengo moldeak, eta hemengo jendeak ezagutuz, gure punperat jausten dituk.

IXIDRO: Agian, to... Eta, lehenbailehen jauts daitela.

POPOL: Errak, badea hemengorik horrarat pasaturik?

IXIDRO: Auzoko buhame horietarik bat diat sumatu, urruntxagotik, gordezka. Bertze nehor guti duk, goiz huntan, muga hau trebesatu duenik. Badakik, dudarik gabe, gerla solasak direla gure artean?

POPOL: Gerla ba... Gerla... Zer zozokeriak jalitzen dituzten haatik! To... Gerla gose direneri, banakikek nik ase nola eman... Ask liuzkek denak biltzea sorropil batetarat... Eta, han, joka ditela gerlan nahi duten bezenbat. Gu egonen giniuzkek sahetsetik behari... Gerla ba. (*Abarrosika ari da*)

IXIDRO: Hola balitz gerla, ez lukek gerlari hanitzik. Zorigaitzez, gerla muntatzaileak ez baitituk haatik gerlaz pekatzaileak!

POPOL: Gerla...! Boo! Ha, zer loeria dudan! Aho gaxto bat ere badiat! Eta zintzurra idor. (*Loa ezin du kasatu*)

IXIDRO: Eta bitzi dena hau duk... Salbu buru bero zenbaixka, jende gehienak bakearen alde dituk... Bizkitartean, zenbaixka heiek gerla muntatuz geroz, bertze guziak ondotik jarraitzen zaizkiotek. Beldurrez, dudarik gabe... Edo, heieri ere burua berotzen... Habil konprenitzerat hi, to...! Ha, lo ago-eta!! Bon bon, hobe! Kasko hauste gutiago dik lo dagonak.

KABO: (*Ixidrori*) Guarda! Buhame hau, hor gaindi bildurik, ekarri daukute postarat... Utz-azu muga trebesatzerat. (*Brigadiera agertu baita, hari buruz mintzo*) Horien haurra da... Doala bere familiarat. (*Jalitzzen da*)

BUHAMEA: Ba, Rotschild banintz, arrakasta hoberik nuke, nik ere!

BRIGADIERA: (*Buhameri, Popol erakutsiz*) Zoazi guardiako gizonarenganat, mia zitzan. (*Jalitzzen da*)

BUHAMEA: (*Lo dagon Popoli*) Hep! Ez nuzuia miatzen?

POPOL: (*Erdi lotarik*) Hee...! Bakea eni! Inbido!

BUHAMEA: Atzar zaitte ba!

POPOL: Bakea gero eni...! Tira tantoa!

BUHAMEA: Alta, behar nauzu ba miatu!

POPOL: Kontrabandixtak doazila deubruetarik harat...! Hiruak iduki!

BUHAMEA: (*Besotik bigituz*) Kasu emazu...! Brigadiera hor dago zuri so!

POPOL: (*Atzartzzen da*) He... Brigadiera...? Jes, nun naiz ni...? Ha deubrua! (*Brau xutitzzen da... Bainan galtzetako botoi bat galtzen du, eta, bortxatua da galtzen esku batez atxikitzerat*) Botoi zikina...! Eta, tenore huntan! Buhame piltzarra...! Zer duzu garreatzen?

BUHAMEA: Ez zitela kexa, jauna.

POPOL: Zer duzu hor, bizkarreko zaku hortan!

BUHAMEA: Sukre poxiño bat... Haurrentzat dut.

POPOL: (*Miatuz*) Poxiño bat ba... Badituzu hiru kilo, eta gehiago ere!

BUHAMEA: Haurrentzat, jauna, haurrentzat.

POPOL: Bon, kentzen dauzkitzut bi kilo!

BUHAMEA: Zendako biga kendu...? Eginazu baño banu bezala... Eta, oro, utz-aitzu otoi!

POPOL: Bon beraz... Ez dautzut zukrerik kentzen! Ai, ai, ai! Ba, behar dautzut kilo bat kendu.

BUHAMEA: Zerendako?

POPOL: Brigadiera so dagolakotz.

BUHAMEA: Ha...! Laster dituzu zuk ere «bai» eta «ez»ak!

POPOL: Xo... Zer duzu oraino hor?

BUHAMEA: Hor, kontserbak!

POPOL: Zonbat untzi?

BUHAMEA: Bat edo bi.

POPOL: Bai... Sei segurik kondatzen ditut. Bon, hiru kentzen dauzkitzut.

BUHAMEA: Bat ere, ez ahal zautzu aski... Ene familiaz urrikalduko ahal zira!

POPOL: Bon... Bat beraz... Ha, berritz ere so dago...! Biga bederen kentzerat bortxatua naiz.

BUHAMEA: Bon, bainan otoi ez ni gehiago mia!

POPOL: Ahal banu ba... Beti so baitago haatik alimalia! Sakela horiek zertaz beteak dituzu...? Bat bederen behar dautzut hustu!

BUHAMEA: Bat husten baduzu, biak hustea berdin du... Batean zapeta bat dut, eta bertzean haren laguna...

POPOL: (*Miatuz*) Ba, baduzu hor bertzerik ere... Zer da untzi huntan?

BUHAMEA: Zure onetan, untzi hori ez zazula idek.

POPOL: Zer, ene onetan...! (*Idekitzzen du eta so egiten dio*) Zer duzu hau, bolbora?

BUHAMEA: Ez da bolbora... Egin-ozu usain... (*Popolek usain egiten dio eta urtzintzaka lotzen da*) Biper mina duzu hori... Errana nauztzun ez untzi hori idekitzeko.

POPOL: (*Bulto batez, ez da urtzintzatik gelditzen*) Urdekeria...! Pestekeria...! Bon... Ai, ai, ai... Eta beti so dago ba gure mutur beltza... Biperra utziko dautzut, bainan bortxatua naiz zapeta bat bederen bahitzerat.

BUHAMEA: Hasian hasi, hor-izkidatzu galtzak ere! Ene familiaz urrikalduko ahal zira... Gaixo haurra...! Lehen zapeta pareka ekartzen diot bere bestako!

POPOL: Bon, bon... Ori zapeta hau beraz... Ez duelarik bertzeak so egiten, sar-azu laster zakuan.

BUHAMEA: Orai, aski miatu ahal nauzu?

POPOL: Ba, ba... Ageria behar dautzut eman zer kentzen dautzudan. Ai, nun dut kraiona...! Galtza botigak, beti erortzen...! Ha, ez dezaket ba izkirial!

BUHAMEA: Ekazu papera... Nihaurek izkiriaturko dautzut.

POPOL: Fagore bat eginen dautazu... Bon, izkiria-azu hementzet: zukrea, kilo bat eta kontserbaia, bi untzi. (*Buhameak izkiriatur du errepikatuz*) Horra zuretzat ageriaren doblea... (*Ematen dio papera*) Ai, berritz ere beha dago...

BUHAMEA: Dagola, nahi badu... Ni banoa.

POPOL: Ba, zoazi... Eta, milesker paperarentzat. (*Buhamea jaitzen da*)

BRIGADIERA: (*Agertuz begi txar batekin*) Zer dira molde horiek...? Zer duzu orai! Sekretario bat behar zure paperen betetzeko, hei! (*Karneta hartzen dio*)

POPOL: Galtzak, jaun brigadiera... Barka zadazu. Galtzak zauzkit erortzen... Botoi bat dut galdua.

BRIGADIERA: (*Idorki*) Galtzak...! Aski dituzu ontsa estekatzea bertze aldian! Bizarra ere moztekoa duzu hei...! Hoinbertze jende hemen iragaiten-eta...! Mugaz bertzaldekoak guri beha daude... Desohore bat zira zure ofizioarentzat... Desohore bat Frantziarentzat... Punimendutzat, bi egun izanen dituzu... Aditzen duzu hei...! Bi egun.

POPOL: (*Bazferrerat mintzo*) Zakurraren zera, to, hiretzat.

BRIGADIERA: (*Orroaz*) Zer erran duzu, hei...? Eta, lehenik, «zangoak tinko» eni mintzatzeko... (*Popol ematen da «au garde-à-vous»*) Ala nahi duzu gaztigu garratzago bat, hei? Nahi dut, muga huntarik pasatuko diren guziek, huntan ereman dezaten oroitzapen on bat... Nahi dut, hau trebesatu ordu konpreni dezaten, sartzen direla libertatearen erresumarat... Jende berri, ongi ikasi, argitu batzuen erdirat... Nahi dut hemen hats berri bat sendi dezaten, bertzaldeko aire pozoinatuaren ondotik... Nahi dut... (*Karneta irakurtzen du*) Bainan, zer da ustelkeria hau...? Ongarriki zikinkeria hau nork ezarri du paper huntan, hei...? Nork?

POPOL: Karneta enea da!

BRIGADIERA: Zurea...? Baduzu kopeta...? Irakur-azu... Irakur-azu gora gora...! Miserablea, ez deusa, zu...! Irakur-azu hor izkiriatur dena!

POPOL: (*Irakurtuz*) «Aduana huntako brigadieraren asto beharrieri, goraintzi...» Buhame ustela!

BRIGADIERA: Zer diozu hortaz hei? Zure ofizioko karnetea horra beraz zer duzun onartzen. Ohorezko karneta, xuhurki beti guarda batek ibili behar lukeena, hola ixtilez duzua betetzen hei...? Oixtian eman dauzkitzut bi egun punimendutzat. Eta orai, izanen dituzu gainerat bertze zortzi.

POPOL: Ez da ene falta... Galtzetan botoi bat eskas nuen, eta, ez nezaken izkiria.

BRIGADIERA: Bon, eta, bertze aldian, botoiak ontsa josirik hunarat jiten ikasteko, ukanen dituzu gainerat bertze bi egun punimendu.

POPOL: (*Bazterrerat mintzo*) Tipula burua!

BRIGADIERA: Zer erran duzu, hei? Bon, zangoak tink direlarik, ixilik egun behar baita ez zirelakotz ixilik egon, ukanen dituzu gainerat bertze bi egun... Heldu baita, zortzi eta biga, eta biga, eta biga... orotarat, hamalau egun... Eta ikas hor aintzindarien errespetua... Onez ez bada, bortxaz bederen, hei...! (*Jalitzen da Popol desafiatur bezala*)

POPOL: (*Bakarrik, errabian*) Haize zirimola, galerna, bahazuza jauts ditela, holako gizon botiga, errekek beheiti joaiteko. Tripak airean, hertzeak iduzkiari, ezarriko ahal ditek norbaitek, larreki zoko batean. Ez duk ofizio hau baino higuinagorik zeruaren azpian. (*Jarririk, lotzen da botoia josten*)

IXIDRO: Kexu haiz to!

POPOL: Nor ez lukek hala izanen...! Ez duk hau bizitze bat... Batzuetan kamiunka gauzak pasatzerat uzten ditiagu... Utz pasatzerat, utz... Begiak hets... Eta biharamunean berritz, ezdeuskeria batzuentzat, zorrotz agertzeko manua... Ken, denak ken... Eta gainerat, ez deuskeria batzuentzat punitua! Eta ez guti! Sos baten kontrabanda eta hamalau egun gaztigu... Alimale beltza!

IXIDRO: Zer nahi duk! Mugak dik hola manatzen. Kentzen dugun kontrabanda, irabazi ageria duk guretzat... Ixilik pasatzerat uzten duguna berritz, irabazi gordea, guretzat edo... bertze norbaitentzat.

POPOL: Ba, eta guk denen tapagailu behar.

IXIDRO: Beharko, ogia ez galtzekotz.

POPOL: Hau trafikua, eta gu, hortarik bizi!

AITA XURI: (*Agertuz, pipa preparatzen*) Hauxe ba, zoin zintzoki zaudezten.

IXIDRO: Ba, elgarri ginion, muga hau dena trafikua dela.

AITA XURI: Zoin muga da, ez denik hala?

IXIDRO: Bizkitartean, gu ez bagine hemen, oraino trafikua gehiago laitekela.

AITA XURI: Zuek ez bazinezte hor, ez laiteke mugarik, eta beraz, ez laiteke ere kontrabandarik.

POPOL: (*Irriz*) Hala duk hori ere... Haatik, laster hemen liezke hertz aldeko soldadoak gure lurretan...

AITA XURI: Ez balitz mugarik, ez litake heien zaintzeko eta ez heien trespesztzeko soldadorik.

POPOL: Ha, bazukek hori ere.

IXIDRO: Uste duzua mundua gerlatik beira daitekela?

AITA XURI: Mundua mundu deno, beti beharko da poliza armatua, jende onen gaxtotarik zaintzeko... Bainan, mugetako gerlak ez dira, on eta gaxtoen arteko gerlak... Bainan gerla itsuak, diruz eta herraz berotuak... jende gaxto baino on gehiago hiltzen dituzten gerlak.

DOLOREZ ETA RAMONA: (*Agertuz*) Agur jaunak. (*Oibuz*) Txitxarroa...! Zardina bizi-bizia!

HIRUEK: Agur, andereak.

DOLOREZ: Aita Xuri, beti hemen atxemaiten zaitugu...! Zer zare...? Mugazain sartua?

AITA XURI: Ez nuzu mugazain, bainan heien omoniera.

DOLOREZ: On... Izanen duzu lan hemengo arrainen sarerat biltzen.

POPOL: Ez du bere falta izanen ez bagaitu biltzen... Gaitzeko predikuak baitauzku botatzen.

AITA XURI: Bainan orduan, Jondoni Joani bezala, desertuan ari naiz predikatzen... Agian bederen, ondoko egunetako bideak ditut idekitzen. (*Jalitzen da*)

DOLOREZ: Guk ere lagunduko zaitugu, Aita Xuri. Ortzirale guziz ibiltzen baigare etxez-etxe arrain saltzen, guri esker dute hemen hanitzek mehe egiten.

POPOL: Bai, zuek ontsasko gizontzen zirezte, guri mehe eginaraziz... Haatik, egungoan, badut uste gazitegirat beharko dituzuen itzuli zuen arrainak.

DOLOREZ: Gazitegirat...? Zertako...?

POPOL: Ez baituzue saltzeko baimenik ukanen mugaz bertzaldeko.

DOLOREZ: Ez ote...? Nahi nuke jakin nork debekaturik.

POPOL: Guk hola hartua dugu manua: nehor ez trebesatzerat uzteko... Ez gure emazteak ere. Zertako ote...? Aski diozue galdetzea gure galondun berrieri.

DOLOREZ: Zertako ez diotegu galdetuko...? Zer uste duzu. Horien beldur garela?

POPOL: Ez, ez... Ez luke balio... Muturra pixka bat xokolet kolore izanagatik, gizon goxoak dira, mintza-errexak, plazer egiterat ekarriak... Zoazte, zoazte... Frogazkitzue! (*Brigadiera agertzen da*)

DOLOREZ: (*Brigadierari*) Agur, jauna! Bi ahizpa gare... Biak Hondarribian sortuak... Hau espainola da, eta ni, frantsestua!

BRIGADIERA: (*Goratiki*) Eta gero!

DOLOREZ: Gure usaia da, muga hunen bi aldetako etxetan arrain saltzen aitzeko... Zure aintzineko brigadierarekin arras ongi elgar aditzen ginuen... Gizon xarmanta zen. Pentsatzen dut zurekin ere berdin izanen dela.

BRIGADIERA: (*Hozki*) Ene aintzinekoez, nik ez dut fitsik jakin nahi... Hanbat gaxto beren eginbidea gaizki betetzen bazuten.

DOLOREZ: Ez zaitut ahantziko jauna... Bertzeak bezala, izanen dituzu, aldi guziz, txitxarro zenbeit, zuk ere!

BRIGADIERA: (*Bortizki*) Zer...! Baduzu kopeta hola ni erosi nahiz lotzeko, hei! Fuera hemendik! Ez da ene ohorea saltzeko!

DOLOREZ: (*Bizi-bizia*) Jes...! Ez baduzu ohorerik saltzeko, ez da nere falta. Nik ere badut nere ohorea zaintzeko... Familia hor dut. Ez dut nehorri kalterik ekartzen arraina salduz... Zerbitzu dut egiten deneri!

BRIGADIERA: (*Saminki*) Errana zautaten muga huntan ustelkeria sartua zela... Ba, hala da, eta nik uste baino barnago... Jendeak, mugaren ganean, beren etxeko sukaldean bezala ibilki... Mugazainak salgailu... Nola nahi duzue erresuma bat sanoki bizi dadien, holako moldekin, hei!! Baina, saindatuko dira urratsak hemendik aintzinat, emanen baitut nik hemen, gure erresumaren errespetua.

DOLOREZ: Bon... Nik ez baitut prediku beharrik... Igandekoarekin baitut aski... Nahi dut bakarrik jakinean muga trebesatzerat uzten gaituzun arrain saltzeko!

BRIGADIERA: (*Oibuz*) Ez... Ez eta ez! Hain kasko hertsia duzua, hori ez oraino konprenitua ukaiteko?

RAMONA: Errazu! Eta ni, espainola bainaiz, ez ote naiz libro nere lurretarat?

BRIGADIERA: Espainola bazira, zoazi deubruetarik urrunago, eta ez gehiago itzul hunarat.

KABO: (*Agertuz*) Hemendik horrarat igorri berdurak, atxik-aitzue zuentzat!

RAMONA: (*Kabori*) To, behingoan, hire beharriak aski garbiak hintuen, sahetsetik erranen aditzeko.

BRIGADIERA: Zorigaitzez arrazoina du... Sobera aise, kanpotiarrak onartzen ditugu gure lurretan.

RAMONA: Errak to! Nor duk hemen bere lurretan? Zuek ala gu? Zoazte, zuen iduri, mutur beltzetarat, eta gun, bakea emazue hemen!

BRIGADIERA: Ixilik ez bazira egoiten, oroit zaite presondegiak zerbaite-tako direla!

RAMONA: Utziko zauztegu zuen gisa... Hasteko, usain txarregia duzue batak edo bertzeak guk zuen ondoan irauteko... Etor Dolorez... Goazen hemendik...

BRIGADIERA: Eta, hunarat ez gehiago ager.

RAMONA: Arrazoina duk... Ez gaituk gehiago agertuko. Bertz'aldian zikinketariak igorriko ditiagu zuenganat... Zikintsu zikiñak, zuek! (*Jalitzen dira... Brigadiera eta kaboa ere*)

POPOL: Ha zer kazkarota pareta to!

IXIDRO: Horion erranetan, bazituan egiak ere... Muga hau ez duk jendeen onetan, bainan bai kaltetan... Niagok beraz zertako xutik beiratzen duten.

POPOL: To, hau kentzen badute, abiatzen ahal gaituk, hi eta ni, onddoketan...

IXIDRO: Halere egiari bere bidea. Muga hau zonbaiten onetan, bainan gehienen kaltetan.

POPOL: To, to... Jendeak heldu zauzkik. (*Agertzen dira sei presuna, afrikano jauntziatan*)... Hiru aljeriano (*aita, ama eta haur koskor bat*)... Hiru beltz (*gisa bereko*).

IXIDRO: Jes...! Nor ote dituk jende horiek? Hauxe ba, zenbat gizon mota garen bazterretan!

KABO: (*Agertzen da... Jendeen paperak ikertzen ditu*) Guarda, utz-aizu jende hauk pasatzerat.

IXIDRO: To, hire aldi orai.

POPOL: Doazila brigadierarengat!

BRIGADIERA: (*Agertuz*) Hep! Geldi! Ez da haizu nehor gehiago hunarat. (*Beltzek ez baitakite eskuaraz, bek bere mintzairan eta brigadiera gero eta gorago ari dira kalapitan*) Berdin duela... Zuek, ageriak xuxen izanik ere, ez zarete hemen sartzerat haizu...! Gerla hasteko heinean garela eta mugak hetsiak ditugula... Eta aski, hei...! Gu, gure tokietan gagozi... Zauzte zuek, zuenentan... (*Bi guardak deitzen ditu*) Zatozte zuek biak hunarat zuen armekin... Ikus dezatela muga zainduko dugula, hala beharrean, armez ere... Eta, fuera hemendik hei!!

POPOL: Jaun brigadiera... Aita misionesta, Afrikan hain luzaz egona baita, beharbada harek lagunduko zaitu horiekin mintzatzen.

BRIGADIERA: Bon, errozu jin dadien! (*Popol jalitzen da*)

KABO: (*Irri tzar batekin*) Auzo erresuma han omen da, goxotasunaren eta libertatearen erresuma. Horrat joaita aski, ontsa errezebitua izaiteko. (*Sartzen dira Aita eta Popol*)

BRIGADIERA: Ha, aita misionesta, horko jende horiekin nahi nuke mintza bazinte, elgar konprenitzen ahal baduzue segurik. (*Beltzak aita misionesta ikus ordu, lorietan harenaganat doatz... Haren eskueri pottaka... Arras ongi elgar konprenitzen dute*)

AITA XURI: Jaun brigadiera, Lurdeko beilariak dira, denak girixtinoak... Ontsa ezagutzen ditut hauien bizilekuak.

BRIGADIERA: Bon... Errozute beren etxerat itzultzeko. Gerla bezperan girela, eta mugak hetsiak direla.

AITA XURI: Zer...! Handik hunadino etorri jendea, ez ahal duzu hola hazatuko!

BRIGADIERA: Ez da fits egitekorik... Manua manu da.

AITA XURI: Ba, bainan kasuak badira, manua hausten dutenak... Jende hau, beren tokiko buruzagietarik dira, eta Frantziaren adixkide handi batzu.

BRIGADIERA: Nik ez dakit nor diren.

AITA XURI: Nahi duzua, biek telefona dezagun, jaun gomandantari?

BRIGADIERA: Berdin... Zuhaurek frogatuko duzu gomandantaren manuak zoin garratzak diren. (*Biak jalitzen dira*)

POPOL: (*Bere guarda lagunari*) Eta, hi eta ni, hemen, bi asto... Beltz horiek beharbada munduko jenderik hoberenak dituk, eta, manua ukanez geroz, guk horieri tiro eman beharko... Ezagutzen ere ez ditugun jendeak... Fits kalte egun ez daukutenak.

IXIDRO: Ahantziak dituk to hire brigadieraren predikuak: ontsa ikasia agertzeko, muga trebesatu nahi dutenekin... Ontsa ikasiek eskua luzatzen ditek gero, eta ez arma, zuek bezala.

POPOL: Bakea emak, to!

AITA XURI: (*Agertuz, brigadierari mintzo*) Ikusten duzua...! Beharrik telefonatu baitugu.

BRIGADIERA: (*Batere ez kontent*) Bon, bon... Errozute tronpatu girela... Abusa-aitzu otoi gu apailatu artio... (*Bi guarderi*) Zuek, eman esku-larru xuriak!

POPOL: (*Harritua*) Hee!

BRIGADIERA: (*Kexu*) Ba... Gomandantak telefonatu du, buruzagi gisa errezebitzeko jende horiek... Armak altxatuz eta gainerat xanpañarekin... Norbait direla, eta gerlarik balitz, horien beharretan gintzekela... Eta, bertze xehetasunik ez eni galda hei! Manua manu da... Bon eman lerroan... Bazireztea...! (*Manatzen ditu*) «Zangoak tink!», «Armak altxa, braul» (*Beltzak emeki, ohorezki pasatzen dira gardena aintzinean... Beti manatuz*) «Armak lurrerat, braul», «Pausa zaizte!»... (*Oro jalitzen dira salbu Popol eta Ixidro*)

IXIDRO: Ziren eskualdean, axeria espos bide duk... Hala erraiten duk, iguzkia eta ortzea batean direlarik.

POPOL: Hik errak... Omen gerlaren bezperan girela-eta, gure horrek iduri duk zakur errabiatua.

IXIDRO: Ez dituk, to, denak gerla buruan bizi... Gure mutil hori, oixtian xirulean ari zuian... Ez zakiat ohartua haizen... Hori ditek, zombait egun hautan, elgarretartzeko seinalea hire horrek.

POPOL: Bon, bon... Laster ezteiak janen ditiagu beraz!

IXIDRO: Gerla baino, ezteiak jastatu nahiago ditiat, nik segurik!

MAYI: (*Popoli mintzo*) Aita, heldu naiz berehala. Bertzalderaino noa!

POPOL: Haurra, hobe duzu egungotz ex irriskatzea holakorik... Brigadiera arrunt minberan dugu.

MAYI: Bo, ez daut ez eni fits erranen.

IXIDRO: Gaixo Mayi, ez zazula penarik har, bainan, nik ere ez zaitut pasatzerat utziko.

MAYI: Zer zirezte? Elgar adituak?

IXIDRO: Ez, Mayi... Uzten bazintut, gure kaboa, otsoa bezala, berehala ginean ginuke.

MAYI: Ean halere...! Errozu kaboari pasatu nahi dudala... Segur naiz utzi-ko nauela.

IXIDRO: Galdetzen duzunaz geroz, deituko dut. (*Deitzen du*)

KABO: (*Idorki Mayiri*) Zer nahi duzu?

MAYI: (*Graziarekin*) Jauna, laster horko mutil gazte batekin ezkontzekoa naiz... Hemen bizi da ondoan... Eta, nahi nuke, haren etxeraino joan.

KABO: Ez... Ez duzu ukanen holako baimenik. Ez baita sentimendukeria artzeko tenorea. Laster gerla dugu... Ez uste mutil baten-tzat, ezkontzari pentsatzeko momentoa dela, baina bai gerlari.

MAYI: (*Nigarretan*) Zer...! Gerla dugula... Ez dudala ikusten ahalko ere

KABO: (*Ixidrori*) Eta zu, guarda, behin ere baino erneago egon hemen. Berri txarrak dira... Nehor, aditzen duzu, nehor, ez utz marra hunen trebesatzerat! (*Jalitzen da*)

IXIDRO: Mayi! Peyo hor ani zautzu keinuka.

MAYI: (*Beti nigarrez, muga bertzaldean agertu den Peyori mintzo*) Ho, Peyo...! Gerla omen dugu... Soldado altxatua izanen omen zira...

PEYO: Ez zaitela griña, Mayi... Gerlarik balitz, berehala desertatuko naiz horrat eta ezkonduko gira...

KABO: (*Agertuz, oihuka*) Erran dut! Nehor ez dadiela mugarat hurbil! (*Jalitzen da*)

IXIDRO: (*Peyori*) Otoi, habil hortik!

PEYO: Ba, aita ba... (*Bi gazteak berexen dira elgarri agurka... Mayi nigarretan. Jalitzen dira*)

AITA XURI: (*Agertuz*) Zer gertatzen da hemen?

IXIDRO: Gure gazteak ditugu kexu, muga hetsia dutela.

AITA XURI: Ni, horien alde... Eta segur naiz, munduko haur, gazte eta bihotz garbiko jende guziak enekin direla!

IXIDRO: Ba ote?

AITA XURI: Ez da dudarik... Laño den gogoia ez baita mugatsu eta hertsikari, bainan bai ideki eta zabalduen adixkide.

IXIDRO: Eta, guk hemen zer bilakatu behar dugula zautzu, gerla lotzen balitz?

AITA XURI: Oraiko tresnekin, nekez laiteke ihiztari gerlarik... Ortzi berak erre lezazke mugen bi eskualdetakoak... Hoberenik laiteke, bakotxa, bere etxean egoitea, Jainkoari otoi zika ortzirik ez dadien gure eskualdean eror.

IXIDRO: Hauxe da emaiten daukuzun esperantza murrizta!

AITA XURI: Ez da hor haratik-hunatik... Oraiko tresnentzat, mugak Moisen denborako moldeak dira... Ken ditzatela lehenbailchen. Lasterrago kendu eta hobeago izanen baita gizonentzat.

KABO: (*Agertuz, ilun*) Ixidro guarda, zato hunadino...! Berri latzak ditugu... (*Ixidro jalitzen da*)

AITA XURI: Berri latzak...? Zer ote du...? (*Jalitzen da*)

BRIGADIERA: (*Agertuz, ilunki mintzo Popoli*) Zuk kasu ontsa eman eni... Baditut erraiteko pisuak... Ba... Lanoak metatuak dira... Memento batetik bertzerat gerla dukegu... Hortako egonen zira hemen erne... Eta, gerla hasi bezain laster, lotuko zira tiroka... Garbituko dituzu bertz'aldeko mugazainak.

POPOL: (*Arrunt etsitua*) Ba, hek ez banaute lehenik garbitzen.

BRIGADIERA: Hortako behar diozute aintzin aldea hartu... Aski diozute lehenik tiro emaita.

POPOL: Tiro eman, ene adixkide hoberenari?

BRIGADIERA: (*Idorki*) Erresumaren etsaiak ez ditazke adixkide izan. Zure arroparen ohorea zainduko ahal duzu!

POPOL: Hamalau egun presondegi baditut bilduak... Hek egin nahi nituzke berehala.

BRIGADIERA: Gerla denboran ez da presondegirik. Oro barka izanen dituzu.

POPOL: Ha, nunbaitik ere!

BRIGADIERA: Gure arropa ekartzen delarik, ez da gerlaz samur behar, bainan plazer hartu.

POPOL: Bai, hiltzeko plazerra.

BRIGADIERA: Ohore bat da gerlan odolaren ixurtzea!

POPOL: Nik segurik, nahi duenari uzten diot ohore hori...

BRIGADIERA: Hola dituzuia errespetatzen gerlako hilak?

POPOL: Nik ere, bertzek bezenbat. Mozkor bat ederra bildu ginuen heien ohoratzeke egunean.

BRIGADIERA: Gradutan aintzinateko ez da gerla baino parada hoberik...

POPOL: Nahiago dut gradurik gabe bizi, graduketan hil baino...

BRIGADIERA: Zu bezalako soldadoekin, nola nahi duzu gerla irabazi?

POPOL: Bizi jalitzen denak, harek du gerla irabazia.

BRIGADIERA: Ez zirela ahalge hola mintzatzeko...

POPOL: Familia ere hor dut.

BRIGADIERA: Hiltzen bazira, badira familientzat laguntzak.

POPOL: Beraz merkeago laiteke, donado bat, ene ordain hilaraztea...

BRIGADIERA: (*Oihuz*) Aski orai... Ixilik eta zangoak tink...! Zure ohorea zain-zazu...! Zure eginbidea bete-zazu. Ni hor izanen naiz gibeltxago gizon multxo batekin... Erne ernea egonen zira hei! Gerla hasten dela jakin orduko, tiro batzu tiratuko dituzu airean... Orduan, berehala, manatua obratuko duzu hei...! Eta ez izan beldurti! (*Jalitzzen da*)

POPOL: (*Bakarrik*) Ai, ai, ai...! Zer behar dut nik bilakatu! Nik tiro behar diotala eman bertzaldeko mugazainari...! Hori pentsatzeak berak lotsatzen nau... Oraino kaboari edo brigadierari, nunbait hor! Hok hastio baitituk... Bainan bertzeri!! (*Ixidro agertzen da*) To, hor hiza, Ixidro! Zer haute...! Hi ere, ni bezala hunarat kondenatu?

IXIDRO: Ezin ukatua... Gerla omen diagu, eta gerla has ordu, hi hiltzeko manua diat.

POPOL: Nik berriz hi hiltzekoa.

IXIDRO: Errak, to, gutaz arras trufatzen dituk... Menekoak igortzen gaitiztek hiltzerat, berak lanjeretik urrunduz.

POPOL: Ba, eta guri balentriak eginarazi-ta, ohore eta galonak hoiek ditizkek bilduko.

IXIDRO: Nahi duka, gerla hasten bada, berehala deserta gaiten, ni horrat eta hi hunat...!

POPOL: Ba gogotik! Tiro batzu airerat tiratzekoak ditik gure brigadierak, gerla has bezain laster.

IXIDRO: Ontsa duk... Egonen gaituk erne ernea... Eta tiroak entzun orduko, gure armak lekuan utziz, muga trebesatuko diagu, hik eta nik.

POPOL: Ba, eta, gerlan ari daitela, hartan plazer dutenak...

IXIDRO: (*Urrun tiro batzu entzuten dira*)... Ixo, ixo! Entzun zak... Horra tiroak...!

POPOL: (*Erdi nigarrez, asaldatua*) Ho, gerla...! Gerla diagu beraz! Mugi, mugi... Deserta gaiten... (*Besarkatzen du Ixidro mugaren gainean*) Gaixo Ixidro... Hi, ene adixkidea...! Zer behar ote diagu bilakatu!!

IXIDRO: Berriz ikus artio, Popol gaizoa...

POPOL: Ba, agian ba... Eta, ez adiorik... (*Saindatzen dira etxolez*)

IXIDRO: Errak... Hobekiena diagu ator maukastea eta, mokanes zuri bat eskutan altxatuz, gizonetarar hurbiltzea.

POPOL: (*Mokanesa airetan erabili*) Hola behar den egin, to!

IXIDRO: Ba, hola. (*Dolorez eta Ramona agertzen dira*)

DOLOREZ: Jes...! Zer ari zaizte hola...? Zer dituzue, ihauteriak?

POPOL: (*Harrilua*) Eta zuek, nun zabiltzate hemen...? Ez dakizuie gerla dela!

DOLOREZ: Oixtian ez segurik. Su panpa tiraka ari ziren hortxet, ez dela gerlarik... Bakea nausitu dela!

IXIDRO: Ha, deubrua... Uste ginuen gerla hasi zelako tiroak zirela... Erna gaiten to, Popol...! Berriz bezi gaiten eta har ditzagun gure lekuak...

DOLOREZ: Gorde zaizte lehenbailehen, gaixoak... Zuen beltz hoitarik bat, hor heldu da. (*Bi guardak, puskak harturik, gordetzen dira etxolen gibelean*)

KABO: (*Oihuz mugaren gainean dagotzin bi emazteri*) Zer dira molde hauk...! Hau dea mugaren errespetua...? Zer dira bi atso zahar hauk hemen? (*Ostiko bat emaiten diote heien saskiari*)

RAMONA: Errak to, hire mutur beltzaren barneko mihi hori garbixago ibilliko duk gero guri mintzatzeko...!

KABO: (*Orroaz*) Preso...! Preso berehala...! Preso sartzen zaituztet! (*Ixidrok gibeletik Kabori ukamiloa eskaintzen dio*)

RAMONA: (*Ixidrori*) Emok, emok matatzekoa zirtzil horri... Bertzenaz nik emanen zioat! (*Ixidrok gibeletik jo-eta, aurtikitzen du kaboa... Bi emazteek, Kabo ezartzen dute saskipean. Alditxarna da*) Hola, hola...! Pausa-hadi nonbeit... Urde errabiatu pozoina... Aski bertzeak zangopean atxiki baitituk... Hire saindea orai... (*Saski gainean jauzika*) Zapa, zapa hor!

DOLOREZ: Merezi liken urez gainetik bustitzea...

RAMONA: Urez...? Izaitekotz ere zerri putzuko urez, urde zikiñ hori!

MARTZALIN: (*Saskia eskuan agertuz*) Jes, zer ari zarete holako arramantzetan?

DOLOREZ: Zato hunarat ikusterat...! Oilar bat emana dugu freskatzen saski hunen azpian!

MARTZALIN: (*So eginez*) Jes! Kabo txar hori duzue-eta hor...! Nundik bildua duzue barne hortarat?

DOLOREZ: Kukurruku goregi egiten baitzuen, eta guk, bipildu!

BRIGADIERA: (*Agertuz, orroaz*) Bainan, bainan... Zer gertatzen da hemen...? Zer da astaña merkatu hau muga huntan...? Bainan... Nun dira hemengo guardak hei...?

RAMONA: (*Popoli mintzo*) Lumero biga... Orai hire aldi... Emok asto huni ere zaldarea... Bertzeari bezenbatekoa bederen emok, ez daiten bat bertzearen jelos izan. (*Popolek gibeletik jo-eta aurti-*

kitzen du Brigadiera, ezagutzaz gabeturik) Biba... Biba lumero biga... Hori duk hori, lan garbia egitea... To, hik ere tapakia. *(Martzelinen saski-pean ezartzen du)* Urde zerriak... Agozte hor nonbait... Ixtant bat bederen bakea emanen duzue hemengo jendeari...!

IXIDRO: *(Popoli)* Errak to, Popol, gu goazen lehenbailehen bakotxa gure gizonetarat. Tiroak entzunik, hemendik urrundak izanen gaituk. Guk ez diagu deus aditu, eta ez deus ikusi.

POPOL: Ba, ba, goazen... Agian horiek ere, ez ditek fitsik ez aditu, eta ez ikusi. *(Ixidro eta Popol jalitzen dira)*

DOLOREZ: *(Ramonari)* Har zar no, muga haga hau... Behar diñagu bazterrerat kendu.

RAMONA: Pena dun ez baita hemen su bat hunen erretzeko!

DOLOREZ: Ez dun goizegi muga hau libro baita. Munduko emazteki guziek, guk bezala behar liketen egin... Mugak kendu eta heien zaintzaleak saski-pean eman... Bertze bakerik luken, no, orduan, bazterretan. Eta orai, goazen gu ere ihesi, hauk atzarri baino lehen. *(Jalitzen dira. Emeki, saskiak hasten dira mugitzen... Agertzen dira, baten besoa... bertzearen bisaia... eta, betetan oihala jausten da)*

OIHALA

BIGARREN GERTALDIA

Taula-gaina:

Ostatu barne bat... Ostaler senar-emazteak ari dira kadirak zaldi ferraren itxuran ezartzen, ferraren idekidura jenderi buruz... «Radio» bat, ezkina batean...

OSTALERTSA: Jes, bainan zenbat kadera behar dituzte? Ez deute gutixagorekin aski?

OSTALERA: Eman dezagun ausarki... Nik uste, izanen direla: Presidenta bere bi beretterekin... Gero, bi mihi luze.

OSTALERTSA: Bi mihi luze...? Nor dira horiek?

OSTALERA: Eskualde bakotzak izanen du bere mintzalaria, auzitan bezala... Mintzalari horiek deitzen ditut: mihi luzeak. Gero, nik dakita zenbat mugazain... Emazte batzu ere, eta uste dut, gaizo Aita Xuri ere hemen izanen dela.

OSTALERTSA: Eta gure ostatu hurtan xuritzeko orde beren auzia, ez zirena egiazko tribunaletxe batetarat biltzen ahal?

OSTALERA: Ez... Jendea hain omen baita asaldata, beldur dira, denek lakiketen toki batetarat bilduz, nahasmenduak gerta daiten. Hortako, nahiago izan dute beren auzi lekua ostatu gorde huntan muntatu. Laster denak hunarako dira.

OSTALERTSA: Jes, jendea horrenbertzetaradino asaldatau baita holako gertakari xume batentzat?

OSTALERA: Ba, gertakaria arras xumea duzu. Bainan, hortaz, kazeta-egilek eta radiotako buruzagiek halako burrunba muntatu dute, nun jende guzia burtxoraturik baitaukate.

OSTALERTSA: Ha, baia?

OSTALERA: Segurki baietz... Ori, tenora da. Idekazu radioa! Entzunen duzu nola mintzo diren batzu ala bertzeak. *(Idekitzu du)*

RADIOA: *(Boza asaldatau bat mintzo)* Ici, radiodiffusion nationale... Après l'incident de frontière que le monde entier connaît désormais, la situation demeure extrêmement tendue. Nos troupes sont sur le pied de guerre... A l'heure actuelle, une commission internationale réunie près du lieu même de

l'incident, essaie d'arrêter le conflit imminent. Le gouvernement calme et ferme est décidé à exiger le respect dû à nos frontières et la réparation due à notre honneur. Uni derrière le gouvernement, le peuple unanime est prêt à faire face à la situation avec discipline... LA PATRIE EST EN DANGER...! LA PATRIE SERA DEFENDUE.

OSTALERTSA: Jes, hortan girea...? Ean zen dioten bertze aldekoek. (*Botoia itzultzen du*)

RADIOA: (*Zintzur boza bat*) °NO QUEDARA IMPUNE ESE HORRIBLE ATENTADO! °ESCUCHA LA VOZ DE TUS PADRES! FIEL A SU DIVISA, TE PRESENTARAS ANTE TUS ENEMIGOS, SALIENDO ADELANTE A PESAR DE LA METRALLA Y GRITANDO A VOCES: °POR DIOS Y POR LA PATRIA!

OSTALERTSA: Bainan, bainan...! Arras burutik joan behar du holako galnaren muntatzeko, bi gizon txar saski-pean ezarri dituztelakotz.

OSTALERA: Hola duzu oraiko mendea... Beren radio eta kazetekin izpirituak norat-nahi itzulikatzen dituzte, eta frangotan gezurrez.

OSTALERTSA: Ezin onetsia daukat hori. Zer dute, gizonak hola itsurat sinesten...? Ez dutea adimendurik, entzun eta irakurrien puxka bat zetabetezko?

OSTALERA: Ez duzu oraiko gizona gora... Hamarretarik batek baduke bere-baitako pixka bat... Bainan bertze bederatziaik norat baitoa kazeten eta radioaren burrunba-eta, harat doatzi: oilo luma haizea doan eskualderat joaiten bezain segur... Ha, hemen ditugu gure bilagarroak. (*Sartzen dira Popol eta Frantziz*)

FRANTZIZ: Hau dea gure bil-tokia?

(*Kasurik ere egin gabe*) Ez, ez... Arras ontsa da. (*Lotzen da bere abokat jauntzia bezfitzen... Senar-emazteak jaltzen dira*)

POPOL: Bon jauna, zu zirenaz geroz gure aldeko mintzalaria, egia aitortuko dautzut den bezala...

FRANTZIZ: Ez du balio akit zaiten eleketan, arras axola guti dut nik egiaz!

POPOL: (*Harritua*) Egiaz arras axola guti...? Nola beraz nahi duzu gure eskualdea zaindu?

FRANTZIZ: Ez naiz batere zure alde mintzatzerat etorria!

POPOL: He...! (*Erotua papotik hartzen du*) Ustel zikina hi! Zer erran dautak ba ene abokata hintzela! Faltsu, mutur zuria hi!

FRANTZIZ: Gizona, emeki zaude...! Entzun nezazu lehenik...

POPOL: Zer entzun...? Ez dautaka hihaurek errana gobernamentuaren izenean heldu hintzela gure alde mintzatzeko karguarekin?

FRANTZIZ: Ba, hori hola da... Hori egia da... Bainan ezti zaite... (*Pixka bat ezituzirik*) Gobernuak eman dautan manua da zuri gertatuaz ez batere griñatzeko... Bainan mugako gertakari hortaz ahalik burrunba handiena muntatzeko!

POPOL: Zer derasazu...? Ez dut fitsik konprenitzen!

FRANTZIZ: Ez da konprenitzeko nekea... Dakizun bezala, zergak gora dira eta ezin bizia hainitz familietan... Jendeak hasiak marmarizaka gobernuaren kontra... Gobernuak ez du izan nahi jendeen elapide eta hortako jendeari eskaini nahi liokete bertze elapide zerbait... Bertze elapide muntatzeko manua dut, zuen gertakariak baliatuz!

POPOL: (*Dudetan*) Ez dakit ez den hor faltsukeria zerbait.

FRANTZIZ: Den gutienik... So egizu... Mando zahar batetarik nahi badi-tuzu uliak urrundu, hartarik urrunago ezar-azu ustelki meta bat... Mandoa utzirik, uliak ustelki hartarat joanen dira... Gure oraiko gobernuak iduri du mando zaharra... Jendeak ari zaizkio, uliak bezala, jan nahiz. Hortako gobernuak, muntatzen du ustelki meta bat, bereganik harat joan diten uliak.

POPOL: Eta, beraz zu zer zira...? Ustelki haren muntatzerat jina...?

FRANTZIZ: Ba, hala niz... Konprenitu dugu.

POPOL: Eta beraz ni, denen uzki-pitxer...!

FRANTZIZ: Ba, eta oraino zu baino deusezago hanitz jende... Zuk bederen badakizu nola den partida... Faltsukeria dela... Bainan, jende gehienek holakorik ez baitute jakinen, ikusiko dituzu bakotxa bere eskualdearen alde oihuka, patarriaka, erotuak!

POPOL: Gaizo jendeak!

FRANTZIZ: Gizonen artaldea artzain multxo batek derabilate. Artaldeari elapideak behar zaizkio fornitu... Onetik ez delarik, fornitzen zaio ahal denetik. Bainan ixo! Hemen ditugu jaunak... (*Oborezki sartzen dira: Presidenta, Sekretarioa, Castillo, Aita Xuri, Brigadiera, Kabo, Ixidro, Dolorez, Ramona, Anton... sartzen dira bakotxa beren tokitan.*)

PRESIDENTA: Nazioen artean, bakearen beiratzeko moldatua den batasunaren izenean, auzia idekitzen dut... Jaun Sekretarioa, otoi irakurriko daukuzu auziaren harat hunata.

SEKRETARIOA: (*Ezjin irakurtuz*) Argirik ez dea...? Ez dut fits handirik ikusten... (*Lotzen da irakurtzen*) Mila bederatzi ehun eta... Agorrlaren... Agorrlaren... (*Ez du aski ikusten*)

PRESIDENTA: Utz-aizu otoi xeheteria horiek bere gisa. Emazu berehala gertakariaren mamia.

SEKRETARIOA: (*Paperetan galdua, baten irakurtzen abiatzen da*) Guarda espainolak erran du jina zela mugaren ikusterat, noiz eta ere... (*Gelditzen da irakurtzetik*) Ez, sobera urrun joana naiz... Goraxago behar nuen hasi irakurtzen. (*Paperetan galdua dabil*) Bainan, argirik ez dea etxe huntan?

PRESIDENTA: (*Bizji-bizjia*) Ontsa da... Denek baitakigu hemen, mugako gertakarien berri, auziari segida emanen diogu, batere paper horien irakurtzean, denborarik galdu gabe.

SEKRETARIOA: Nahi duzun bezala, Jaun Presidenta. Bainan abisatzen zaitut ez zarela legez ari, eta hola kudeatuko auziak ez duela balio.

PRESIDENTA: Ez da hau hi gizonen arteko, bainan bi erresumen arteko. Bertze largantzarik zor zaio huni... Ez gaiten beraz, hemen, bertze auzientzat eginak diren lege xeheterietarat jauts.

SEKRETARIOA: (*Beti minberaki*) Bon, bon, nahi duzunaz geroz!

FRANTZIZ: (*Xutituz*) Lekuko hartzen ditut hemengo presuna guziak, auzi hau ez dela legezkoa. Eta, behar orduan, hunen hausteko eta berritz hasteko dretxoak beirutzen ditut.

CASTILLO: (*Xutituz*) Nik ere, dretxo berak, ene eskualdetik beirutzen ditut. (*Anton agertzen da argi batekin*)

SEKRETARIOA: (*Lorietan*) Ha, ha... Huna argia...! Orai irakurtzen ahalko dut.

PRESIDENTA: (*Frantzizzeri*) Zuri, jauna, emaiten dautzut solasa... Mintzatzzen ahal zira.

FRANTZIZ: (*Predikatzen bezala, zintzoki*) Jaunak eta andereak... Ohore bat zaut egun hemen mintzatzea, ez nazioneak kargu horren betetzeko ni hautatu nauelakotz, ez eta ere, mundu guzia ene ahotik zer jaliko den so dagola, senditzen ahal nuken urguluarengatik, bainan bakea, bake sakratua, lur huntako ontasunetan lehena zerbitzatzeko, konfientzia hoinbertze gizonenganik ukan dudalakotz. Bai, bakea zerbitzatzera jina naiz hunarat, bakezko solasak nahi ditut aipatu, bakea finkaturik nahi nuke hemendik atera.

CASTILLO: Emazu beraz bakea!

PRESIDENTA: Otoi utz-azu jaun hori, duen sailaren segitzerat.

DOLOREZ: (*Ixilka Ramonari*) Hum, bertze mihi luze hori ere, ez bide dun nor-nahi!

FRANTZIZ: (*Predikua segituz*) Bakea ginuen aspaldian gure mugetan. Jendeak zorion osoan bizi ziren, bakotxa bere etxean, bakotxa bere eskualdean ere; Jainkoak bere iduzkiaz berotzen zituela, eta bere xorien kantu xarmagarriez deskantsatzen eta loriatzen.

CASTILLO: Ba, eta denak, hori bezala, xampana edanez bizi!

PRESIDENTA: Otoi jauna!

CASTILLO: Sudurra hor ahal du lekuko zer edaten duen!

FRANTZIZ: (*Segituz*) Bainan, Satanek ez zezaken jasan holako bakearen zoriona... Satan, herraren eta gerlaren nausiak, bere hats latzaz buhatu ditu mugaz bertzaldeko aintzindari batzu gerla-suaren pizterat. Kukua, xori hitsa, bertzeen ohantzetarat sartzen den bezala, aintzindari horiek sartu dira gure eremuetarat.

CASTILLO: Ba... Buzoken ohantzerat!

FRANTZIZ: Baitezpada gerla piztu nahiz, gure lurra zangopilatu dute, gure muga errotik kendu, eta, mugazain zagotzin aintzindari bat eta guarda bat, gibeletik atakatu dituzte... Guardari diozkate armak eta arropak kendu... Aintzindaria aldiz gibeletik joz, itsuski kolpatu, eta trufa tzarra, odola darioan, saski baten azpian ezarri.

CASTILLO: Harritua nago lurreko harriak berak nola ez diren xutitzen, holako gezur alimaleak entzunik.

DOLOREZ: (*Irriz*) Arrazoina duzu... Hori handixkoa bota duela nindagon ni ere.

PRESIDENTA: Ixilik...! Utz-azue jaun hau mintzatzera... Gero mintzatuko zarete bakotxa zuen saindean.

FRANTZIZ: Edozoin gizoni egin laidoa balin bada latz, oraino latzago, delarik egin gizon prestu, ohoragarri, aita familiako bati. Ezen holakoa da, deneri etsenpluzat eman ditaken gizonetarik da, saski-pean sarraskitua gaxtagin...

RAMONA: Bai, hori bai, gisakoa behin bederen, denen etsenplu izaiteko... Horren emaztea atorrik gabe ziabilak, gizonak irabazi guziak zurrutean xahutzen baititik. (*Denak irriz*)

PRESIDENTA: Berritz eta berritz, dautzuet ixilik egoiteko!

CASTILLO: Emazte horri elea kendu diozu, bainan arrazoina, ez!

FRANTZIZ: Horra beraz zer egitate hutsetaraino erori diren gure auzonazione hortako haurrak! Funtsa, ez da estonatzeko: nolako fama, halako lana... Ezen, holakoa da nazione hori: nazione urguluduna... Galdu ditu bere funts eta axolak, bere izaite eta obretan, bainan ez bere ele eta pentsamendutan... Higaduraz mehartua, bainan ametsez beti hantua bizi da. Handiz apaindua nahi du agertu, bainan handikeriaz da bakarrik aberats... Nazione behartsua, jakiz bezenbat jakintzaz gosetua, bere zortea hobetu nahiz, maiz gidari saindaka ani dena... Zorigaitzez, horko gidarietik, aintzinetik agintzak lodi bezen, ondotik egintzak mehe dituzte. Hortako, bizi dira menekoen hastioan eta beldurrean. Eta, meneko hek, ez daiten asalda, edo dituzte zapan, bortxapean atxikitzen, edo, berenganik, heien kolera baztertzeke, saltsa batzu dituzte muntatzen, erranez: saltsa hortaz okupatuko direno, bakea emanen daukute... Gurekin nahi izan dute orain saltsa piztu, gure bizkar nahi lukete ezitu eta hustu, menekoeke heientzat duten karratxoak. (*Boşa aşkari-tur*) Ez gaituzte enganatzen... Holakorik sekulan ez dugu onartuko, eta mundu guziari, mintza-toki huntarik nahi diot salatu nazione hortako buruzagi sorjesen egitate lotsagarria.

CASTILLO: (*Bizi-bizija*) Jaun Presidenta, uste nuen hunarat bakearen muntatzeko bilduak ginela... Bake solasen ibiltzeko orde, bildu bagaituzu hunarat, gezur zozokeria eta mihi luzekerien entzuteko, otoi abisa gaitzazu, nik eta ene lagunek, denborarik ez dezagun gal.

PRESIDENTA: Ba, ene desira laiteke, bakea munta dezagun. Hortakotz, otoizten zauztet ere, ele nahasiak bazterrerat utzirik, bakezko solasak bakarrik aipa ditzazuen.

FRANTZIZ: (*Kartsuki*) Bakea, o bakea...! Gure nazioneak ez du bertzerik galdatzen... Ekaizpean den untiak portua bezala, eri handi denak osagarria bezala, desertuan egarriaz itoak ura bezala, gure nazionean, orok, ttipi ala handiek, bakea dugu desiratzen... Goiz alba ederra, ama prestuaren begitarte goxoa, haur ttipiaren irri lañoa, noiz bada lanbrorik gabe da agertuko, gerlaren kezka ilundurik daukan zuen apaindura garbia...? Ha, bakea...! Borondate oneko jendeen izarra...! Bertutetan lehena...! (*Aita Xuri xutitzen da betbetan jalitzeko*)

PRESIDENTA: Norat zoazi Aita Xuri?

AITA XURI: Bakearentzat otoitz egiterat!

PRESIDENTA: Ez zirea kontent, hoin erran ederren entzuteaz, bakearen alde...

AITA XURI: Ez, beldur bat emaiten dautet...

PRESIDENTA: Zer beldur?

AITA XURI: Egundainotik, bakezko solas ederrenek gerla baitute preparatu!

CASTILLO: Arrazoin du, aita misionestak... Hortako, berritz ere diot, bakearen alde agertzen zaukun urtzo hori, buzoka tzar bat dela.

FRANTZIZ: Jaun Presidenta, abisatzen zaitut Aita Xuri hori, gure gobernuaren etsaietarik dela. Eta zu, Aita Xuri, jakin-azu gure presundegiak zuretzat ere berdin eginak direla.

CASTILLO: Horra, Jaun Presidenta, gizona bere ahotik galtzen... Horra nun buzoka urtzoari den oldartzen.

PRESIDENTA: Bon, ontsa da... Aita Xuri, otoizten zaitut hemen egon zaiten, lekuko gisa... Lekukoak entzun ondoan, bertze mintzalariak eginen du hitzaldi... Hurbil daitela bi andere arrain saltzaleak. (*Hurbiltzen dira*) Eskua altxatuz, egi-zue juramentu erranen duzuela egia bakarrik, eta egia osorik... Altxa biek eskua eta erras: juramentu egiten dut.

SEKRETARIOA: Alo, altxa ba eskua!

DOLOREZ: Eskua altxa...? Zertako?

SEKRETARIOA: Egizue juramentu!

RAMONA: Errak to, hi «Artikulu» zer gaituk? Traputzarketarietzat hartzen...? Ez gaituk gero gu juramentuka aritzerat etorriak hunarat!

SEKRETARIOA: (*Kexu*) Jaun Presidenta, galdatzen dut gizonen eta legearen errespetua.

RAMONA: Ba, eta, emaztekien errespetua ere. Hasteko, ez dakit, Jaun Presidenta, zertako ekarri duzun hunat gizon itsusi meleka hori!

SEKRETARIOA: Ho, ho...! Presidenta, afruntu hori ez ahal duzu hola pasatzerat utziko!

PRESIDENTA: (*Bizi-bizija*) Jakin-azue jaun hau, tribunaleko sekretario estimagarrietarik bat dela, eta ez dudala onetsiko huni egin dezozuen afrunturik... Eta, hola denaz geroz, mintzatuko zarete, batere eskurik altxatu gabe.

SEKRETARIOA: (*Deskontent*) Bon, nabi duzun bezala, Jaun Presidenta. Bainan, hola, horion errana ez da legez izanen.

FRANTZIZ: Oroituko gira Jaun Sekretarioaren erranez!

CASTILLO: Gu ere ba!

PRESIDENTA: (*Bi emazterri*) Muga hortan harrapatu saskiak zuenak zirela, jada aitortua duzue. Erradazue saski horiek solaz ziren muga hortan!

DOLOREZ: Gaixo Jaun Presidenta, hori ez dakigu... Bi oilar emanak gintuen freskatzen, bat saski bakotxaren azpian... Geroztik saski hoik ez ditugu ikusi.

PRESIDENTA: Eta, oilarrak zer bilakatu dira?

DOLOREZ: Oilarrak zer bilakatu...? (*Irriz lotzen da*) Oilarrak zer bilakatu...? (*Ramonari*) Hirea zer bilakatu dun no?

RAMONA: Nerea, berritz ere pilotan abiatu, Jaun Presidenta.

DOLOREZ: Nerea ere ba, Jaun Presidenta... Luma batzuek lepo zokoan eskas ditu, bañan halere oilotakoa egiten du.

PRESIDENTA: (*Bizji-bizjia*) Bon, aitor-azue fitsik ez dakizuela, eta hortan pasol! Ez da hau jostaki mintzatzeko tenorea eta tokial!

SEKRETARIOA: (*Deskontent, denak lekuko hartuz*) Ba, berdin du zernahi erraiten badute ere... Horien errana ez da bali... Ez baitute eskua altxatu.

RAMONA: Gogotik eskua altxa nezakek hitarik hurbiltxago banintz, marmalu beltza, hi!

SEKRETARIOA: Ho, ho, Jaun Presidenta... Entzun duzua, Jaun Presidenta?

PRESIDENTA: (*Bizji-bizjia*) Bon, huntan aski...! Andereak doazila beren lekutarat eta hurbil bedi Aita Xuri... (*Hala dute egiten*) Aita Xuri, juramentu egiten duzua, egia erranen duzua, egia bakarrik eta egia osoki...? Eskua altxa-azu, erranen: Juramentu egiten dut. (*Aita Xurik eskua altxatzen du, bainan eskuarekin «ezetz» dio*)

SEKRETARIOA: Eskua altxatu du, bainan horren eskuak «ezetz» dio... Hori ez da legez haizu...

PRESIDENTA: Ala, beldur zira mintzatzeko?

AITA XURI: Nor ez laiteke hola...? Egia erranez, denak makurtzen ditut...! Gezurra erranen, nihaur makurtzen naiz...! Hortakotz, ixilik egongo naiz!

FRANTZIZ: Ixilik egonez, hobendunak tapatzen dituzu.

AITA XURI: Ez ahal zautzu gomeni?

CASTILLO: Pena da ez baigituzu lagundu nahi argiaren egiten.

AITA XURI: Zerbait bada ilunaren beiratzan laguntzea!

PRESIDENTA: Hola denaz geroz, errespetatuko dugu Aita Xuri, erretiratzan ahal zira. Horren orde, hurbil ditela bi guardak. (*Popol eta Ixidro hurbiltzen dira...*) Egin-azue juramentu erranen duzuela egia, egia bakarrik eta egia osorik...

POPOL: Juramentu egiten dut.

PRESIDENTA: Jaun guarda frantsesa, erradazu zer dakizun mugako gertakari hortaz...

POPOL: Zera, jauna, zera... (*Frantzizek keinu egiten dio aboa besteko...*)

PRESIDENTA: Zer, zera...?

POPOL: Zera... Ba, nik ez dakit ez deus handirik zera...! (*Frantzizek, begi txar batekin, keinu egiten dio ixil dadien*)

PRESIDENTA: Ba ahal dakizu nola zaituzten atorra maukas eta armez gabeturik?

POPOL: (*Bere tripari lotua*) Ai, ui, ai, ai, ai...!

PRESIDENTA: Zer duzu ai eta ui...? Zu bederen, armetako gizon bipila, ez ahal zira beldur izanen egiaren erraiteko!

POPOL: Behar ordu bat bet-betan heldu zaut, Jaun Presidenta, ai, ai, ai...! Nahi nuke kanporat jali.

CASTILLO: Gizon horrek estakuruak ditu... Galdatzen dut, Jaun Presidenta, hemendik jalitzeko baimenik ez dezan ukan.

FRANTZIZ: Ez ahal da nehor aski bihotz gaberik izanen gizon bati holakorik errefusatzeko!

CASTILLO: Galdatzen dut tribunaletako erreglamendua beiratua izan dadien.

SEKRETARIOA: Ha ba...! Hori ba...! Hori funtsez mintzatzea da.

PRESIDENTA: Ean ba zer dion erreglamenduak...

SEKRETARIOA: (*Liburu handi bat idekiz*) A.B.C.K.K.K. Kasu bereziak... (*Irakurtzen du*) Norbait, zerbait behar-ordutan gertatzen bada tribunalaren aintzinean, edo behar-ordu iraunkorra, edo behar-ordu laburra... Behar-ordu iraunkorra bada tribunalak, gertakariaren arabera, edo bere lana segi dezake, edo bere lanaren segitzea igor dezake bertze tenore batetarat... Behar-ordua balin bada laburra, tribunalak hasi saila segi dezake... Beraz, Jaun Presidenta, ikusi behar laiteke ean gizon hunen behar-ordua den laburra ala iraunkorra.

FRANTZIZ: Ez dakit laburra edo iraunkorra den horren behar-ordua, bainan diot dela presatua!

CASTILLO: Galdatzen dut Jaun Sekretarioak irakur dezan erreglamendua-
ren segida...

SEKRETARIOA: Ba, ba... Huna zer dion segidak: *(Irakurtuz)* Behar-ordua
iraunkorra edo laburra den ikusteko, tribunalak deituko du
miriku bat, eta hunen kontseiluari jarraikiko da.

CASTILLO: Ha... Horra erreglamendua... Jaun Presidenta, galdatzen dau-
tzut miriku bat dei dezazun hunat, ikus dezan nolakoa den
gizon hunen behar-ordua.

RAMONA: Mirikuak zer eginen zio horri, gaizoa! Usain edo zer? *(Denak
irriz)*

PRESIDENTA: Ixilik...! Hau ez da tribunalaren errespetua!

POPOL: Ai, ai, ai...! Ni ez nintake gehiago egon...! *(Jalitzen da tira-ala)*

PRESIDENTA: Norat zoazi, dohakabea?

RAMONA: Norat, norat... Kokorikatzerat, dudarik gabe?

SEKRETARIOA: Ha, ha... Hori ez da erreglamendua!

CASTILLO: Jaun Presidenta, galdatzen dut gaztigu garratzena, ihesi joan
den gizonaren kontra... Horrek berak erakusten ahal du
nor den hobendun.

PRESIDENTA: Bon, hura itzuli artean, bertze guardari eginen diozkagu
galdaketak!

CASTILLO: Ez, Jaun Presidenta, ez... Legeak nahi du entzun ditzagun bi
eskualdeak... Biak edo bihirik ez... Ene kideko guardak ez
dautzu beraz erreputarik emanen, bertzea ere mintzatuko
ez deno.

PRESIDENTA: *(Kexu)* Ontsa da... Joan dadiela beraz guarda espainola bere
jar-lekurat, eta hurbil daitela bi aintzindariak *(Kabo eta Bri-
gadier burbiltzen dira)*... Eskuak altxatuz, egizue juramentu
erranen duzuela egia, egia bakarrik eta egia osorik.

KABO: Juramentu egiten dut.

PRESIDENTA: Lehenik mintza bedi Kabo fauna: Galdatzen dautzut nork
ezarri zituen saskipean!

KABO: *(Errabian)* Frantses multzo bat, beti bezala ustelkeriaz, ez baitaki
arraza horrek bertzela oldartzen, multzo bat beraz, jin
zauzkit gibeletik, burutik behera mazotaz jo nute, eta hilt-
ztat utzi, saski baten azpian gorderik.

PRESIDENTA: *(Brigadierari)* Eta zuri, zer gertatu zautzu?

BRIGADIERA: Hogeit bat espainol kokotero ongari zikinek joka eho
naute eta, odoletan, berak bezain usainduzko saski baten
pean ezarri.

RAMONA: Errak, gure saskiak errespetatuko dituk gero... Zardin usain
ona ditek, eta ez hik bezala ustel usaina.

FRANTZIZ: Jaun Presidenta, galdatzen dautzut, tribunalaren errespetua-
rengatik, emazte hori kanporat eman dezazun bere usaine-
kin.

RAMONA: Eta nik galdetzen dut, Jaun Presidenta, kanporat eman ditzat-
zun bi mihi luzeak, bertze bi oilar lepo larrutu hoiekin...
Berdin denak elgar iduriak baitire!

PRESIDENTA: Ixilik denak... Hau ez da bake muntatzeko moldea!

KABO: Bake edo ez bake, lehen gurutz'aldian brigadier mandil horri, nik
muturra hautsiko diot.

BRIGADIERA: Eta nik hiri tripak aterako...

PRESIDENTA: *(Kexu)* Ixilik...! Eta zoazte bakotxa zuen tokirat...! Aski
badut zuen lekukotasunaz...! Hola ez dugu fits ontzen!
(Zintzoki) Galdatzen dautzuet orori: izan zaitezten zuen
zainen jabe... Oroit mundua guri so dagola, bakea edo gerla
gure eskuetan direla... Holako oren latzetan, bakotxak,
denen ongiarentzat, bere samindurak sar ditzala. *(Castillori)*
Jaun mintzalari bigarrera, zure aldi orai hitzaldiaren emai-
tea.

CASTILLO: Jaun andere ohoragarriak. Haste hastetik, berri on bat nahi
dautzuet salatu, enetzat kontsolamendu den berri bat, era-
kusterat emaiten baitu gure gobernuak badakiela bere zer-
bitzarien merezimenduen ezagutzen... Berri on hura, huna.
Mugako gertakari hauien ondotik, lehenik: Galon bat
gehiago ematen diola, etsaiak odoletan ezarri daukun ain-
tzindari dohakabeari... Bigarrenekorik: Medaila baten oho-
ratzen duela gure guarda bipil, etsaiak gaizki ibiliaren
papoa. Horra ene berria.

FRANTZIZ: Gutiz ez utz...

PRESIDENTA: Ixilik...! Jauna segi-azu zure mintzaldia. *(Popol sartzen da)*

RAMONA: To, gaizoa, ez duk hik medailarik irabazi...!

POPOL: Zer medaila?

RAMONA: Eskainiko daiat nik bat ederra... Badituk saltzeko, hiru libere-
tan, Xokoletenean.

PRESIDENTA: Berritz eta berritz, ixilik...! *(Castillori)* Zu, mintza zaite.

CASTILLO: Iduritzen zaut bertzalde, huts bat, huts bat gaitza, ezin sine-
tsia egina izan dela auzi huntan... Guk badakigu nor den
Kabo jauna... Badakigu horren erranak egia zilarrak dire-

la... Bainan, mesfidatzen gira brigadieraz... Egiaz mintzo ote da, diolarik odoletan ezarri dutela saski azpian...? Saski hartan ote zen odol haztarnik...? Eta han balin bazen odola, horrenetik ote zen? Jaun Presidenta, egin-arazi duzua delako odol haren miatzerik...? Hortan da, auzi hunen ahulezia... Hortakotz galdetzen dut, brigadieraren saskiko odol xortak bildurik, jakintsuetarat igorriak izan daiten, ikusteko zen duten salatzen.

RAMONA: Bai, aspaldi gure Yukik milikatuak ditik to, gure saskitako odol xorta eta gaineratekoak.

FRANTZIZ: Ez bide zen espainol odoletik Yukik edan duena, ez baitzen biziko.

PRESIDENTA: Aski...! Mintza gaiten zintzoki!

CASTILLO: Ba, zintzoki baino gehiago, mintzatuko naiz kartsuki... Ezen, oixtitan ene mintzalari lagunak jali dituen eleak ene erresumaren kontra hor dauzkat, opil bezala, ene bihotzaren gainean... Bizkar zabala balin badut ene buruaren kontra erranen jasaiteko, aitor dut ene erresuma maitearen kontrako solasek, barnea minberatzen dautatela, zauritzen eta eritzen.

FRANTZIZ: Purga zaite, purga, gizona!

CASTILLO: Gure erresumak, gure gobernuak, frantses jauna, ez dute zorrik zuenari, ez eta nihungoeri... Badakit, zuen gobernuko etxetan, hiru hitz beti ezarriak direla: Liberté, Egalité, Fraternité. Guk ez ditugu hitz horiek, zuek bezala, kanporat nunnahi berduratzen, bainan ba barnetik, zuek bezain ontsa edo hobeki obratzen... Zuek duzue hitzen espantua, guk heien errespetua... Zuek eskaintzen plana, guk egiten lana.

FRANTZIZ: Zuentzat lastima!

CASTILLO: Denak libro, denak anai, denak berdin izaiteko petrentziona duzue zuen erresuman. Bainan, zuen lurretan, bertze edozeinetan bezenbat, handiak handi eta ttipiak ttipi... Libertatea duzuela...? Zeren libertatea...? Nahi duzuenaren erraitekoa omen... Bainan badea zuen radio eta zuen kazetako baino ustelagorik? Populuaren libertatearen alde omen zarete! Bainan zuen meneko populuek galdatu dutelarik beren libertatea, eman diozue? Zuen libertatea, gurea baino zabalago duzuela? Zabalago bai: lizunkeriako, biluzeriako, basakeriako, bainan errespeturako eta onerako? Jendetze funtsik gabea, zuen buruaz hartua, berduratua,

lizuna, petrentziona betea eta perttolia, horra nolakoak zareten! Bertzeen jorran artzeko orde, beha bazinezate zuen buruari, sentimendu bat bakarrik behar zinukete zuen baitan, sentimendu hura: Ahalgea!

FRANTZIZ: Ha, bere tripa hustu dauku gure jaunak! Horra beraz zertaz zuen betea. (*Mespresioki*) Gizon eskaxa, ondu gabea! Gizontasuna oraino bere baitan bakarrik xitan daukana...! Gixona...! Hau entzunez, badukezue auzo nazione hortako haurren izaria!

CASTILLO: (*Samurki*) Ni gixona banaiz, zu aldiz emaxte... Galtzak soinean, baina zaiek hobeki baitzintazke... Gizontasunik ez dauka zu xitan ere zure baitan... Zure ele ergeletarik aski seinale da, gizontasunaren hazia betikotz erroerik daukazula!

FRANTZIZ: (*Gero eta gorago*) Nor da hola mintzo? Ez zintudan, orai artio, zure ustel famaz bertzerik ezagutzen. Ikusten dut orai ez zirela bakarrik hala izanez, bainan ere izanez.

CASTILLO: (*Gero eta gorago*) Eta zu, ez zira bakarrik ustel. Bainan ustel eta zikin... Izenez hala zira, eta izanez, oraino behegero.

PRESIDENTA: Otoi jaunak errespetu-azue zuen kargua!

FRANTZIZ: (*Oihuz*) Jaunxkil txarra... Bihar berean ukanen dituzu bi gizon ene partez. Eta ikusiko dugu ean proposatuko dautzutelarrik, enekin buruz-buru aurkitzea, pentze batean, hamabortz metretan, errebolbera bedera eskuetan, ikusiko dugu ean oraiko fantasiak beti zurekin izanen dituzun.

CASTILLO: Ez nau zu bezalako gizon batek izitzen, ez eta zu bezalako hamarrek ere... Bainan ba, zuk proposatzen dautazun joko xoro hartan, ene buruaren zikintzeak.

PRESIDENTA: (*Finki*) Denak xutik! Eta, barne hau huts dezagun... Ez dira hauk bake moldeak! Ahalge naiz, bake egiterat etorri-eta, huntaratu baigira. Ene sententzia emanen dautzuet geroxago. (*Oro xutitzen dira... Batzuz tira-ala jalitzen deus errai gabe... Bertze batzuz elgarri desafioa*)

RAMONA: (*Jalitz*) Nik biziki maite ditinat hola gizonak kalapitan ari, entzutea.

DOLOREZ: Ba... Nik ere ez ditinat sekulan huts egiten misionetako konferentzak.

RAMONA: Hau haatik pollitago zunan. (*Alta Xuri bakarrik gelditzen da... Ostaturako senar-emazteak sartzen dira, jatsarekin*)

AITA XURI: Heldu zaretea gezurteia garbitzerat...? Garbi-azue, garbi... Badu beharra!

OSTALERA: Erran dute naski hanitz gezur?

AITA XURI: Erran dutea bertzerik?

OSTALERA: Bizkitartean, makurren zuzentzerat bilduak ziren hunarat!

AITA XURI: Bai, politikeroen zuzena eta akerraren adarra berdin zuzen.
(*Jalitzen da*)

OSTALERTSA: Ean, idek dezagun radioa entzuteko zer dioten bilkura huntaz! (*Idikitzen du. Boz erkats bat*)

RADIOA: DURANTE UNA SESION AGITADISIMA, ¿CON DESAFIOS A DUELOS? HAN SIDO TENIDOS PROPOSITOS INNOBLES CONTRA NUESTRA PATRIA POR EL DELEGADO FRANCÉS. NUESTRO DELEGADO MUY DIGNO HA PROTESTADO ENERGICAMENTE. QUE SEPAN DEL OTRO LADO DE LA FRONTERA...! QUIEN ATENTE A NUESTRA DIGNIDAD Y A NUESTRA INTEGRIDAD ENCONTRARA EN NUESTRA TIERRA DEFENSORES RESUELTOS Y DISPUESTOS A DAR SU SANGRE NO PASARAN... °NO PASARAN!

OSTALERTSA: Ean orai zer dion bertze radioak!

OSTALERA: Ez duzu radio idekitze beharrik... Hor duzu kazeta saltzailea.

KAZETA SALTZAILEA: (*Oihuz kanpoan*) Lisez le Journal, dernière heure... La France au bord de la guerre... Eches de la Commission pour la paix... Les délégués se provoquent en duel! Mobilisation imminente... Achetez le Journal! (*Leibotik pasatzen du bere kazeta*)

OSTALERTSA: (*Kazeta eskuan*) Zer zozokeriak...! Bainan zer zozokeriak...! Radioan bezenbat kazetetan.

OSTALERA: Ba, ba... Edariarekin mozkortzen bezain segur, jendeak zozoztzen dituzte kazeta horiekin ere.

OSTALERTSA: Eta, bertze abokat horrek...! Hauxe ba zer molde astoak dituen bere errebolber desfioekin!

OSTALERA: Bo, zer nahuzu...! Buru bero bat... Jainkoa ala deubrua berdin zerbitzatzeko prest, bere buruaz burrunba poxi bat jalarazten badu!

OSTALERTSA: On, ez gira bakearen bezperan, holako gizon eta holako moldekin!

OSTALERA: Gizonaren estimu eta errespeturik gabe, bakerik ez...! Eta guk, hek eskas!

OIHALA

HIRUGARREN GERTALDIA

Taula-gaina:

Lehen gertaldiko bera... Muga haga sahetserat kendua da... Bi lore buketa handi ageri dira, bi eskualdetarik, guarden egon tokian... «Policía Aduana»-ren orde, izkiriatura da: «Denek bat». Eta, «Police Douanes»-en orde: «Bakotxa bere».

AITA XURI: (*Lore buketen artatzen ari*) Ba, ba, berritz ere hemen gira... Oroi-tzapen txarreko toki hau, pentsatzen dut ene baitan, behar dudala apaindu... Ho, ene lore pollitak...! Denak diferentek eta bizkitartean, denek betan buketa eder bat egiten. Hola gira mundu huntako populuak... Denak diferentak, bainan denek bat egin behar ginuke, buketa lore hau bezala. Hortakotz, kontent naiz muga hau kendua baita, eta nihaurrek hor izkiriok ezarria dut nola behar luketen lurreko populuek: Denek bat eta bakotxa bere. (*Peyo agertzen da bere xirula sakelatik ageri*) Hor zirea, Peyo...! Trebesatzen ahal duzu deskantsuan muga... Ez da gehiago mugarik, ez eta gizon armatu, heien zaintzalerik... Ez da goizegi konprenitu baitute buruzagi zonbaitek bederen, hobe direla populuak estekatu amodio lokarriz, beldur lokarriz baino... (*Mayi agertzen da*)

PEYO: (*Irriño batekin*) Hortan, Mayi eta ni, arras ados gira zurekin.

MAYI: Nola erran duzu ba hori, aita misionesta?

AITA XURI: Nioen, jendeen artean ez dela hagarik behar, bainan lili hesiak...

MAYI: Arrazoin duzu, aita misionesta. (*Mayi eta Peyo, ezin goxokiago eleketan dagotzi... Aita Xuri ari da buketa artatzen*)

AITA XURI: Ha, so egizue, bertze loreen artean, lore berezi huni...! Eskualdun lorea... Nik gehienik maite dudana... Zazpi koloretakoa da, eta zazpiek bat egiten dute. (*Sahets behatze batez, ikusten ditu gazteak soberaxko hurbil direla bat bertzearenganik*)

PEYO: Nola erraiten zinuen ba, aita misionesta...? Zazpi koloretako lorea dela gurea... Haatik guti ageri da buketan... Bertze lore handi batzuk sobera itzal egiten diote.

AITA XURI: Ba... Zorigaitzez ba... Bainen guri da gure lore pollita ez soberra uztea itzaltzerat. (*Berritz ere ikusten ditu gazteak sobera hurbilduak*)

PEYO: Kasu, aita misionesta...! Beldur naiz ez ote zaituen zu galduko mugaren amodio eskasiak...

AITA XURI: (*Irririñ batekin*) Eta zuek, kasu ez ote zauzten galduko amodioaren muga eskasiak.

PEYO: Ez ahal zinuek berriz mugarik ezarri nahi gu bien artean?

AITA XURI: Ez, ez... Bainen, zihaurrek zuen mugak hartzea nuke nahi... (*Loreeri mintzo da bakarrik*) Ene lore maiteak... Denak Jainko berarenak zarete... Gora, lore eta fruitu zaitezte, batek bertzea irentsi gabe... Bada berdin toki denentzat... Lurra Jainkoaren baratzea da... Baratze hartan izan zaitezte loretei... Ez denak lore berdin, bainen denak berdin lore. (*Dolorex eta Ramona agertzen dira*)

DOLOREZ: Jes...! Zer ari zare hola, aita misionesta...? Gazte horientzat, aldareko lore preparatzen?

AITA XURI: Ba, etorriko ahal da hortako tenorea ere. Bainen, memento-kotz, gerla toki huntarik, nahi nuke bake leku bat muntatu... Arma eta herraren orde, hemen alha daitela haur jostetak, gazteen alegrantziak, adinekoen goxotasunak.

DOLOREZ: Eta gu, zein motetan ematen gaituzu?

AITA XURI: Inguruko arboletan badira errexinolet eta papo gorriak... Badira ere biligarro, uzkinazo eta pikak... Hor ikus zointarik zaretan...!

RAMONA: Ba, beleak ere badire gero, aita misionesta!

DOLOREZ: Utzan, utzan bere gisa... Ez dun hori hetarik! Arropez, belea baino mendi usoa din hobeki iduri.

AITA XURI: Milesker, ez bainauzu halere buzokari konparatzen.

DOLOREZ: Eta, aita misionesta, zaintzen dituzu bederen pixka bat gazte hoik...? Ez dakit ez ote zaizkitzun kontrabandan ari.

AITA XURI: Ni baino guarda abilago bat bada, horien zain dagona... Oro ikusten dituen guarda...

RAMONA: Oi, ei, ai... Zer dire jende itsusi hauk hunarat heldu (*Agertzen dira, leben gertaldiko Afrikano beilariak*).

AITA XURI: Itsusiak...? Zerendako itsusiak?

RAMONA: Jes...! Zonbaiten buruek iduri dute gure ximiniako kedarra...

AITA XURI: Ba, eta horientzat berriz, gure buruek, baratxuri xixtorral (*Afrikanoeri mintzo*) Hurbil zaitezte, hurbil, jende onak!

RAMONA: Jes! Nola ez duten pentsatzen jende beltzen xuritzeko erremedioa!

AITA XURI: Zertako ez, xurien belztekoa? (*Aita eta Afrikanoek elgar salutatzen dute, loriatuak... Aljeriano gizonarekin, bango jendeen moldean... Gizon beltzarekin, sudurrak elgarri torratuz*)

RAMONA: (*Irriz*) Hau bitxikeria...! Zer duzue...? Sudurrarekin musu ematen...?

AITA XURI: Zer erran nahi du, hori bada horien agurtzeko moldea...? Ez ote du gurea balio?

RAMONA: Fu zikiña...! Pekada darian direlarik, ez bide da goxo!

AITA XURI: Uste baduzu goxoago dela gure moldean ezpainak bustiak edo gorritz tintatuak direlarik...!

DOLOREZ: No, eman hori zarpan eta mokanesa gainetik... Ongi errana dun segurki: Apezak azken hitza bere...!

AITA XURI: Hala da... Ez da azalari behatu behar, bainen barneko sentimendueri... (*Leben gertaldiko lau mutikoak agertzen dira eta harrituak dagozi Afrikanoeri so*) Hurbil eginak... Larruz bakarrik diferentak. (*Ari da solasean Afrikarrekin*) Diote loriatuak direla Lurdeko bidaiatz, eta harrituak muga hau hola idekia aurkituz, eta ni, guardakoaren egiten...

DOLOREZ: Aita misionesta, galde-ozute ean kantatu duten Lurden. (*Ramonari*) Gaitzak ditun kantariak eta dantzariak ere ba, larru beltzeko jendeak...

AITA XURI: (*Apur bat Afrikanoekin solasean egonik*) Ba, gogotik emanen omen dute beren kanta eta dantzatik, zueri plazer egiteko...

DOLOREZ: Ha, milesker segurki... Zer jende xarmantak... (*Afrikanoek ematen dute beren dantza eta kantutik. Denek esku zartak jotzen diozkate*)

AITA XURI: (*Berritz ere solasean egonik Afrikanoekin*) Orai, hauk galdatzen dute guk bertze hanbertze egin dezagun...

DOLOREZ: Guk, zer nahi duzu monta dezagun...

AITA XURI: Zuek biek badakizue fandangotan?

DOLOREZ: Ba, gure adinean...!

AITA XURI: Berdin du... Guk emanen dugu musika. Ale Peyo, jo xirula... Eta zuek, haurrak eman airea enekin. (*Aita eta haurrek kan-*

tatzen dute: «Esan dut, esanen, et'esango». Peyok xirula joz... Bi emazteke ematen dituzte fandango eta «Arin arin»)

AFRIKANOAK: *(Dantza bururatzean, beren zoriona erakusten dute, oibuz eta izterrak eskuaz joz)*

AITA XURI: Oihu eta jestu horiek eman nahi dute: Kontent direla eta milesker...!

DOLOREZ: Hobe, hobe... Gu ere arras kontent gare... Jadanik haur afrikano eta eskualdunak, nahastekan, hasiak dira jostetan muga hagarekin... Ari dira gorabeheraka (*à la bascule*).

RAMONA: Hoik laster konprenitu dutela elgar!

AITA XURI: Ba, izpiritu garbien artean, elgar konprenitzea errez da... Horiek bezala behar ginuke handiek ere... Ez da haurrek pentsatua, handiek, gure artean, ezarri muga hau... (*Haurreri mintzo*) Hola, haur maiteak!!! Beti, denekin izan zaitezte adixkide...! Atxik bakotzak zuen usaia, mintzaira eta moldeak...! Gureak gure...! Baina «denek bat» hemen izkiriari dudana bezala... (*Brastakoan, sartzen dira, eskualde batetik: Franziz, Brigadiera eta hiru guarda frantsesak. Bertze eskualdetik: Castillo, Kabo, Ixidro eta bertze bi guarda espainol. Apur baten buruan, agertzen dira ere: President eta sekretario...*)

BRIGADIERA: (*Orroaz*) Zer dira hemen...? Ihauteriak hei! Hau dea mugaren errespetua... Baina, baina, nun da muga...? Fuera hemendik butxoro ergelak...!

KABO: Hemendik ere ba... Kanporat...! Zikinkeriak...!

AITA XURI: (*Afrikanoeri jestu egiten diote, urrun dutezen laster. Bazterrerat mintzo*) Ha, hobeko dugu urruntzea bakotxa gure alde... Armadun basek ez dezakete jasan bakezko jendea... (*Aintzinean bar zirenak, denak jalitzen dira*)

RAMONA: (*Jalitz*) Goazen hemendik, Dolorez... Gure oilarri aztaparrak berritz ere haunditu zaizkoten...

BRIGADIERA: (*Muga haga bere lekuan ezarritz*) Bego hor muga, lehen bezala... Eta gauden bakotxa gure eskualdean... Gu hemen, eta zuek hor, ustelak!

KABO: Muga hau ez da hola lehengo tokian...! Hamar zentimetro segurik ebasten dituzu gure lurretik.

BRIGADIERA: Zer ebasten...? Zer uste duzue, zuen motatik girela, ohointzari lotzeko?

CASTILLO: Jaun Presidenta... Galdetzen dut muga haga, lehengo leku berean ezarria izan dadien.

KABO: Huna lehengo hatzak... Eni trebes bat lur bederen ebasten dute, muga haga orai den bezala utziz.

FRANTZIZ: Ene gobernuaren izenean, galdatzen dut, Jaun Presidenta, lur izartzaile gizonak deituak izan ditene, haga hori, lehengo tokian ezartzeko.

PRESIDENTA: (*Izartuz*) Ez anal zarete kalapitan ariko, bi zentimetro lurrengatik.

FRANTZIZ: Biga eta hamar, muga muga da, Jaun Presidenta...

PRESIDENTA: Lurra harrotua da eta lehengo marra ez da garbiki ageri... Zuen auzi-bide diren bi zentimetro horiek partituko ditugu erdizka... Ukanen duzue bakotzak zentimetro bedera lur.

CASTILLO: Nik ez dut holakorik onartzen, eta, orai beretik, ene gobernuaren izenean, gertakari huntaz auzi bat idekia izan dadien, galdatzen dut.

FRANTZIZ: Nik ere, bertze hainbertze galdatzen dut.

PRESIDENTA: (*Bizi-bizja*) Nahi duzuen bezala...! Agian ni harro jujatzale hoberik aurkituko duzue... Ene aldetik, iduritzen zaut eginahal guziak obratu ditudala bakearen beiratzeko... On dagi-zuela, nahaskeria saltsatu nahi baduzue.

FRANTZIZ: Ez gira bazter nahas-gura, baina zuzentasuna galdatzen dugu...

CASTILLO: Bakea ez ditake finka, zimenduz ahul diren jujamenduen gainean.

PRESIDENTA: (*Motz motza*) Har-azkitzue beraz bertze jujatzale batzu... Agian, gertatuko zauzkitzue ni baino hobeak... Agur jaunak! (*Jalitzen da. Franziz eta Castillo ez dira kontent. Sekretarioa ere jalitzen da*)

KABO: (*Bere guarderi*) Zuek, jin ene bulegoratu...

BRIGADIERA: (*Bere guarderi*) Zuek ere, eneratu. (*Castillo eta Franziz gelditzen dira bakarrik*)

FRANTZIZ: (*Abapetik Castillori*) Bakarrik baigira, noiz artio behar dugu auzi hau irauarazi?

CASTILLO: Ahal bezen luzaz, ukana dut manua...

FRANTZIZ: Nik ere berdin... Dudarik gabe, bi gobernuak elgar adituak dira.

CASTILLO: Hobe, hobe guretzat...

FRANTZIZ: Ontsa saristatua zirela bederen...?

CASTILLO: Ba, ontsa... Zu ere ba...?

FRANTZIZ: Ba, arras ontsa.

CASTILLO: Sarri bazkalduko duguia buruz buru...?

FRANTZIZ: Ba berdin... Haatik, ez jendeen aintzinean...

CASTILLO: Fida zaite eni... Ezagutzen dut hemendik hurbil, janleku bat hauta, xoko gorde batean...

FRANTZIZ: Be, segituko zaitut... Eta orai, kasu...! Ez dezagun elgar gal. (*Sartzen dira Kabo eta bere hiru guardak. Franziz jaltzen da... Kabok zeremoniak galdatzen duen gisan guardak lerrokatzen ditu*)

KABO: Makurbide izigarri hauien ondotik, berritz gure muga haga landatu dugun egun berean, gobernuak nahi izan ditu eskerrak bihurtu bere mugazain leial bati... Horra zertako, ohorezko medaila hau igorri daukun, berehala, huntan apain dezagun gure adixkide bipil bertutedunaren papoa.

CASTILLO: (*Mespresioiki urratzen du «Denek bat» izkiriua eta mintzo da subarkiki*) Lurrak dirauno, ezkurak haitzpean baino segurago, ura erreketan kausitzen den bezala, beti kausituko dira mugak eta heien zaintzale zintzoak, erresumetako lurren ingurutant... Xorokeria, krima eta gauza sakratu baten ostikatzea da, muga hoieri jazartzea... Holako lan hits bati bizkitartean lotu dira, satanek berak bere suaz beroturik, gizon zentzu eta bihotz gabe batzu... Uruski, hor zauden xut eta erne, beti prest beren eginbidearen betetzeko, mugazain zintzo, mugazain bertutedun batzu... Heieri esker dugu salbatua gure muga, salbatua gure erresuma. Nazione guzia, adixkide Ixidro, zuri errespetuki so dago memento huntan... Nazione guziaren izenean, ohore eta milesker...

KABO: (*Guardak manatu*) Guardak, zangoak tink. (*Emaiten dira «au garde-à-vous». Kabok dekoratzen du Ixidro*) Gobernuaren izenean, ohorezko medaila hau papoan ezartzen dautzut...

CASTILLO: Eta orai, oroitz mugen zaintzeko beren odola ixuri duten hoinbertze gizonen, gauden minuta bat ixilik. (*Dolorez eta Ramona agertzen dira, frantses eskualdean*)

DOLOREZ: Jes...! Ixil zagotzin gizon horiek...! Zer ari ditun, goizeko ototzaren egiten...

KABO: (*Erotua*) Zuek, ixilik!

RAMONA: Errak to! Ez gaituk gero hire lurretan, hik gu manatzeko... Muga nahi huen... Orai hor duk...! Errespetu zak bon.

CASTILLO: (*Kabori buruz*) Xxt...! Alo, zintzoki ar gaiten... Has dezagun berritz gure minuta.

RAMONA: (*Kabori*) Ez dik ez balio kara kartsu hori hartzea... Hire sentimenduak berdin gurekin dituk, eta ez hilekin...

CASTILLO: Urrun gaiten hemendik...

KABO: Ba, hoberenik... Bertzenaz garbi bainetzake atso horiek... Goazen denak bulegorat, medaila horren bustitzerat... (*Jaltzen dira*)

DOLOREZ: (*Ramonari*) Erran no, medaila hortan guk ere badiñagu gero parte... Oilarrak guk eman gintinan saski azpian.

RAMONA: Segurki ale, eta hori adituko ditun muturrerat jaun horiek, ez bagaitziten utzi nahi pasatzerat ondoko egunetan.

DOLOREZ: Ator no kanporat... Bertzeak heldu ditun... (*Sartzen dira Franziz, Brigadier, Popol, Anton eta bertze guarda bat... Oixtian kabok bezala, Brigadiereke guardak lerrokatzen eta «zangoak tink» manatu*)

FRANTZIZ: (*Urratzen du «Bakotxa bere» izkiriua eta mintzo da kartsuki*) Horra muga...! Mugaren bertzaldea, bertze mundu bat... Hemen, libertatearen eremuak, hor esklabo tokia... Hemen, jende argitua, hor jende gibelatua. Hemen jendetasuna, hor basakeria. Muga-zaina, zure kargua da gure lur garbien beiratzea, bertzaldeko belar tzar pozoinduetarik... Kargu baliosa eta ohoragarria...! Honi ontsa betez, hemengo guziak gaituzu laguntzen eta salbatzen... Berrikitan, etsai errebesak nahi izan du, jukutriaz aztaparpean bildu... Zorionez, hor zagon guarda, tente, erne... Kontra egin dio etsaiari, gogorki, armez bezenbat besoz eta zangoz... Borroka izigarri baten ondotik etsaiak gibel egin du... Muga salbatua izan da... Eta, mugaren zaintzale bipila, xuxen da, izan dadila, penen ondotik ohoretan... Bai, adixkide maitea, errespetu, ohore eta milesker zuri, erresuma guziaren izenean. (*Ramona eta Dolorez agertzen dira Espainiako aldetik*)

BRIGADIERA: (*Popol dekoratu*) Gobernuaren izenean, ohorezko medalla hau, papoan ezartzen dautzut.

RAMONA: (*Irriz*) To, nork nori!

FRANTZIZ: (*Orroaz*) Ixilik...!

RAMONA: Errak to, mihi luze hi, mana-zak hire lurretan, eta muga gaindi solasen arrabotsa ez pasatzerat uzteko, aski abila balin bahaiz, aski dituk hortako sareak hedatzea.

FRANTZIZ: Gauden minuta bat ixilik gure muga-zain hilen ohoratzeke.

RAMONA: Ba, egoten ahal zaitezte bertze minuta bat ere ixilik zuen buruez urrikaltzeko. (*Dolorezi*) Hala dun-eta... Zer-nahi ziminokeria pentsatzen diten orai hilen ohoratzeko!

BRIGADIERA: (*Minutaren ondotik, orroaz*) Eta zuek, hobe duzue ez ene esku-perat erori.

RAMONA: Errak to, kasu emak hihauri... Hor ditiagu gero saskiak, bertze aldi batetako ere!

BRIGADIERA: (*Popoli*) Zuk har-azu guardia... (*Bertzeri*) Gu, goazen hemen-dik! (*Jalitzzen dira*)

DOLOREZ: (*Ramonari*) Erran no, hobe dinagu, guk ere, hemendik urrun-du. (*Jalitzzen dira*)

IXIDRO: (*Agertzen da, rnedailatua, guardiaren hartzerat*) Errak to, Popol, zen ohoreak ditugun!

POPOL: Ukanak hartze baginitu, ba...!

IXIDRO: Nik uste, hik baino merezimendu gehiago diat... Ene medaila hirea baino zabalagoa duk segurik...

POPOL: Ba, horko ofizialeak, jende gibelatuak baitira, ez bide zakitean medailaren egiteko, izarien hartzen.

IXIDRO: Hobeko diagu medaila hau sakelan ibili. Bertzenaz, trufatuko gaitiztek...

POPOL: Ba, jadanik, entzuna diat ene bataio berria: Asto loratua...

IXIDRO: To, Aita Xuri hor diagu... Ean horrek zer dion... Errazu, aita misionesta, zuk baitakizu medaila hauien berri, ez zautzia ahalgegarri, guk hauk ukaitea?

AITA XURI: Ez zaitela kexa... Ehunka badira medailatutan, zuek ohore gutiago merezi dutenik... Zuek bederen ez dituzue medailak erosi edo krima sari ukan!

IXIDRO: Eta muga hau, berritz ere, berdin berdina hemen... Ez bide zira hortaz kontent, aita misionesta...

AITA XURI: Nor hala izanen da...? Ilargirat joaiteko zalapartaka tresnatzen ari dira. Eta, ordu berean, gure lehen auzorat joaiteko bideak trabetan ezartzen dituzte.

IXIDRO: Eta, zer egin?

AITA XURI: Ba, zer egin...! Izpirituak behar liezke lehenik gisa hartarat moldatu... Erresumen arteko estimua, amodioa hedatuarau, mugak berak ereriko liezke.

IXIDRO: Ba, noiz ordea?

AITA XURI: Noiz, noiz...! Uste nuen oraikotz izanen zela muga hunen kentzea... Uste nuen, mugak kendurik, erresuma multzo

batek batasun eginen zutela... Batasun hartan bertze asko populuen sahetsean, ikusten nuen eskualdun jendea, pollit eta airos. Bainan ez... Handiek ez dute onartzen ttipiak bere gain bizi daiten... Ez zaiote aski gu berekin izaitea... Beretu nahi gaituzte... Halere ez dut esperantza galtzen... (*«Denek bat» eta «Bakotxa bere» izkiriok lurretik bildurik, zabalitzzen ditu*) Paper hautako galdoa, oraikoan eta berritz ere, arima gaxteek, zimurdikaturik, lurrerat aurtiki dute... Bainan etorriko da eguna, paper hauk, ohorezko tokietan, gora ezarriak ikusiko baititugu... Ez, ez dut esperantza galtzen... Lurreko gidariek noizpait lañoturik, muntatu nahiko dutela mundu berri bat, zointan populu guziek eginen baitute: «Bakotxa bere» eta «Denek bat».

OIHALA